

Univerzita Karlova

Husitská teologická fakulta

Katedra psychosociálních věd a etiky

Motivace veřejnosti k pomoci lidem bez domova v Praze

Motivation of the public to help the unhoused in Prague

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PhDr. Jiří Šedivý

Autor:

Radek Svoboda

Praha, 2024

Poděkování vedoucímu práce: Chtěl bych upřímně poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Jiřímu Šedivému za odborné vedení při psaní, trpělivost a především velmi cenné rady, když jsem si nebyl něčím jistý. Velmi oceňuji jeho nápomocnost.

Mé další děkuji patří všem, kteří se zúčastnili mé ankety.

Samozřejmě bych chtěl poděkovat své přítelkyni, rodině a přátelům za motivaci a podporu při psaní a vlastně i celém studiu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Motivace veřejnosti k pomoci lidem bez domova v Praze“ vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4.8. 2024

Jméno a příjmení autora

Radek Svoboda

Anotace

Bakalářská práce má zaměření na motivaci veřejnosti pomoci bezdomovcům v Praze. Část teoretická definuje pojem bezdomovectví, specifikuje ho a přináší nahlédnutí na názory veřejnosti. Dále uvádí organizace, které bezdomovcům pomáhají. Práce také mapuje situaci v zahraničí. Cílem praktické části je zjistit, co veřejnost motivuje k realizaci pomoci bezdomovcům. Kvantitativní šetření proběhlo skrze anketu.

Klíčová slova

Bezdomovci, lidé na ulici, veřejnost, motivace k pomoci

Annotation

The Bachelor thesis is focusing on public's motivation to help the homeless in Prague. The theoretic part defines and specifies what is homelessness, and looks at public opinions. It also lists organizations that help the homeless, the thesis also maps situation in other countries. The point of the practical part is to find out what motivates the general public to help out homeless people. Quantitative research was done via survey.

Keywords

Homeless people, people on the street, the public, motivation to help

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 BEZDOMOVECTVÍ	8
1.1. Definice bezdomovectví	8
1.2. Dělení bezdomovců podle Ilji Hradeckého	9
1.3. Příčiny bezdomovectví	10
1.4. Statistické údaje	12
2. SPECIFIKA BEZDOMOVECTVÍ	13
2.1. Vzhled a typické znaky	13
2.2. Způsob obživy	13
2.3. Trávení volného času	14
3. LIDÉ BEZ DOMOVA A NÁZORY	16
3.1. Názory veřejnosti	16
3.2. Názor bezdomovců na sebe samé a způsob přemýšlení o jejich životní situaci	17
4. POMOC BEZDOMOVČŮM	19
4.1. Základní pomoc bezdomovcům	19
4.2 Organizace, které se věnují bezdomovcům	20
4.3 Služby určené bezdomovcům	21
4.3.1. Terénní služby	23
4.3.2. Nízkoprahové služby	24
4.3.3. Ubytovací služby	24
5. BEZDOMOVCI A ZAHRANIČÍ	25
5.1. Feansta	25
5.2. Situace v zahraničí	26
PRAKTICKÁ ČÁST	28
6. VÝZKUMNÁ ČÁST - KVANTITATIVNÍ VÝZKUM	28
6.1. Cíl výzkumného šetření	28
6.2. Hypotézy výzkumu	28
6.3. Metoda sběru dat	28

6.4. Popis výzkumného vzorku	29
7. Interpretace a vyhodnocení získaných dat	30
7.1 Otázky a jejich grafické znázornění	31
7.2. Ověření hypotéz	44
7.3. Diskuze	45
7.4 Zamyšlení autora	47
Závěr	49
Seznam použitých informačních zdrojů	50
SEZNAM GRAFŮ	52
Seznam příloh	53

ÚVOD

Pro téma své bakalářské práce jsem si vybral vztah mezi veřejností a bezdomovci. Konkrétně co veřejnost motivuje, aby bezdomovcům pomáhala a jak se o ně, pokud vůbec, zajímá. Toto téma mě velmi oslovilo při absolvování několika praxí v Armádě spásy, která má lidi na ulici jako svoji cílovou skupinu klientů. Praxe jsem absolvoval v Centru sociálních služeb Karla Larssona se skupinou pracovníků, kteří se věnovali především streetworkové činnosti. Mou náplní byla mimo jiné také distribuce materiální pomoci klientů. Jednalo ze především o ošacení a spacáky nebo stany. Armáda získávala tyto prostředky často přímo od jednotlivých lidí nebo různých firem, stany například poskytovala firma Husky. Byl jsem překvapen, jak dokážou být lidé i firmy štedří a zde se začal realizovat moje představa tématu práce. Zda v dnešní době, kdy často lidé samy nemají dostatek financí, jsou schopni pomáhat ostatním a co je k tomuto chování motivuje.

Práci jsem rozdělil teoretickou a praktickou část. První kapitola pojednává o bezdomovectví jako takovém, jak ho autoři zabývající se touto definují a co o něm píše zákon. Zmiňuje jak ho rozdělil přední odborník a zakladatel charitativní organizace Naděje Ilja Hradecký. Dále v ní zmiňuji nejčastější příčiny toho, proč lidé skončí na ulici a statistické údaje o tomto jevu.

Druhá kapitola přináší specifika bezdomovectví. Rozhodl jsem se rozpracovat vzhled a typické znaky, jakým způsobem jsou lidi na ulici si schopen opatřit obživu a jakým způsobem tráví volný čas.

Názor veřejnosti na bezdomovce a názor bezdomovců na ně samé a nastínění toho, jak přemýšlí o své životní situaci je tématem třetí kapitoly.

Ve čtvrté kapitole jsem se zaměřil na pomoc bezdomovcům. Rozdělil jsem ji na pomoc v obecnější rovině a dále na služby a organizace, které se právě na bezdomovce zaměřují. Nabízené služby jsem dále konkrétněji rozebral.

Pátá kapitola teoretické části se věnuje bezdomovcům v zahraničí a evropské federaci národních organizací pracujících s bezdomovci (FEANSTA).

V praktické části si kladu za cíl zjistit, zda veřejnost pomáhá bezdomovcům, jakým způsobem a co je motivuje k jejich altruistickému jednání. Zda to vychází z nějakých jejich vnitřních pohnutek nebo naopak z vnějších činitelů. Kvantitativní výzkum je realizován skrze anketu, které obsahuje 13 otázek. Autor se snaží pomocí otázek v anketě odpovědět na svůj stanovený výzkumné cíl.

TEORETICKÁ ČÁST

1 BEZDOMOVECTVÍ

V následujících řádcích se budu věnovat problematice definice termínu bezdomovec a bezdomovectví podle několika autorů. Zmíním typologii dělení bezdomovců dle Ilji Hradeckého a nastíním nejčastější příčiny vzniku bezdomovectví. Jsou zde také uvedeny statistické údaje o bezdomovectví.

1.1. Definice bezdomovectví

Zákon o státním občanství České republiky (Zákon č. 186/2013 Sb) mluví o bezdomovci jako o osobě bez státní občanství.

Zákon o sociálních službách (Zákon č. 108/2006 Sb.) se zmiňuje o osobách bez přístřeší. Bohužel je ale nijak více nespecifikuje.

Termíny *bezdomovectví* a *bezdomovec* byl obohacen český jazyk po změně režimu v roce 89. Za komunismu se nepoužívaly, ale osoby bez přístřeší jako takové existovali. Bezdomovci byli nejčastěji osoby s rodinnými problémy nebo lidé co, prošli výchovou v ústavu. Po pádu komunismu nebyl každý připraven na změnu a nedokázal se s ní vyrovnat. Změna politického podnebí a nově nabytý svobody nebyla pro všechny jednoduchá a tak byl problém s bezdomovectvím stále výraznější (Průdková, Novotný, 2008).

Průdková a Novotný (2008) píší, že bezdomovec, je především osoba bez zázemí, kde by měl rodinu, lásku a péči a kam by se mohl vracet. Lidé na ulici často nějakou střechu nad hlavou mají, může jít o stan, přístřeší pod mostem nebo opuštěná chata, ale chybí jim opravdové zázemí, které většinová společnost dobře zná. Dále vzpomíná na osoby v ubytovnách, ve vězení nebo děti v dětských domovech.

Většina sociálních pracovníků používá pro osobu v bezprostřední nouzi označení člověk bez domova, nikoliv bez přístřeší. Určitý typ přístřeší si i člověk žijící na úplném dně dokáže nějak opatřit. S domovem je ovšem spjata jistota a bezpečí. Není to pouze místo, kde člověk může přečkat noc (Matoušek a spol., 2005).

Hradecký (2007) píše, že klíčovým problémem je absence jediné správné definice bezdomovectví. Dále připomíná, že různé politické kontexty se promítanou do posouzení bezdomovectví. Bezdomovci jsou podle něj vyloučeni ze tří oblastí a to sociální, právní a fyzické.

Lidé bez přístřeší odmítají samy sebe označovat jako bezdomovce, vnímají to jako stigma. I někteří sociální pracovníci se tomuto označení vyhýbají a raději volí označení jako osoba bez přístřeší nebo osoba v sociální nouzi. Je však nutné připustit, že bezdomovectví existuje (Marek, 2012).

Sám Marek(2012) však píše, že označení **bezdomovec** se mu zdá srozumitelné a ve své knize ho používá bez negativní konotace.

Matoušek a spol. (2005) se také zamýšlí, zda je vhodné používat termín bezdomovec. Tvrdí, že pro některé odborníky může mít pejorativní význam. Samotný Matoušek si však pochvaluje jeho výstižnost a tvrdí, že nemusí být nutně negativního charakteru. Pojem jako takový je dle autora neutrální.

U bezdomovců se nejvíce projeví sociální nerovnost. V České republice za něj nelze vymáhat nějaký postih či pokutu (Matoušek a kol., 2013).

1.2. Dělení bezdomovců podle Ilji Hradeckého

Ilja Hradecký (1996), který s manželkou založil sdružení Naděje, dělí bezdomovce na tři skupiny a to zjevné, skryté a potencionální.

Zjevní bezdomovci jsou ti, co jsou nejvíce vidět. Zároveň ale tvoří většinu bezdomovců. Tyto osoby tráví veškerý čas ve veřejném prostoru, případně se uchylují do nocleháren nebo azylových domů poskytovaných městy nebo charitativními organizacemi. (Hradecký, 1996)

Bezdomovci **skrytí** jsou ti, kteří se neobrací na instituce pracující s bezdomovci, často to ale může souviset s nedostatkem služeb v dané lokalitě. Tito lidé velmi často mění své bydlení v rámci přátel či příbuzných. Když se tato pomoc vyčerpá, tak se uchylují do nevyhovujícího bydlení jako jsou opuštěné domy, sklepy, stará auta. Později se nakonec stejně objeví s prosbou o pomoc jako zjevní bezdomovci (Hradecký, 1996).

Potencionální bezdomovci jsou lidé, kteří žijí v nelehké situaci, která může pramenit z rodinného zázemí, osobních problémů, rizika ztráty bydlení. Patří mezi ně i lidé, kteří se chystají opustit vězení či dětský domov (Hradecký, 1996).

1.3. Příčiny bezdomovectví

Propad člověka na ulici ovlivňují objektivní a subjektivní faktory. Za objektivní faktory lze považovat sociální politiku státu a společnou náladu ve společnosti. Subjektivní faktory jsou podmíněny jedincovou schopností adaptace, souvisí např. s rodinným zázemím nebo úrovní vzdělání (Matoušek a spol, 2005).

Průdková (2008) píše, že mezi bezdomovci je často problém rozlišit, co bylo příčinou a co je následkem pobytu na ulici a jako příklad uvádí alkohol, člověk mohl propít svůj majetek, ale také se mohl stát závislým až kvůli absenci domova. Připomíná, že za zmíněný alkoholismus si můžeme jakýkoliv jiný sociálně patologický jev. A rozděluje příčiny na vnější a vnitřní.

Vnější příčiny souvisí s politickou a ekonomickou situací v zemi a souvisí především se zaměstnaností, chudobou, sociální politikou daného státu, ale i s marginalizací menšin. Mezi vnější příčiny se řadí také opuštění různých institucí jako propuštění z výkonu trestu nebo z dětského domova. Jako vnitřní příčiny se nejčastěji uvádí dluhy, nezaměstnanost, neschopnost udržet si byt, absence sociálních dovedností. Častou vnitřní příčinou je také nefunkčnost rodiny, rozpad manželství a často následný odchod z domu jednoho z partnerů. Můžeme sem také zařadit prožité životní krize a traumata (Průdková, Novotný, 2008).

Člověk se dostává na ulici působením nepříznivé sociální situace a zároveň nedisponuje prostředky a vlastnostmi, jak na ní reagovat. (Matoušek a kol., 2013)

Pěnkava (in Marek, 2012) popisuje, jak změny názorů v sociální sféře ovlivňovaly přístup ke klientům bez domova a hledání příčin ztráty jejich bydlení. Dřívější teorie viníka byla postupně nahrazena a začalo se nahlížet na člověka bez domova jako na klienta, který nedisponuje některými vlastnostmi. V současnosti se na bezdomovectví nahlíží jako kombinaci několika příčin.

To potvrzuje i Matoušek a kol. (2013), kteří doporučují při hledání odpovědí na vznik bezdomovectví zohlednit bio-psycho-sociální faktory, v pojmu bezdomovectví se totiž může skrývat celá řada patologického chování nebo jiných rizik pro jedince i společnost, například prostituce, kriminalita či závislosti.

Člověk na ulici postupně ztrácí schopnosti vrátit se zpátky do běžného života. Sociální pracovník se nemusí zajímat tolik o klientovu minulost než se stal bezdomovcem, ale spíše o jeho současný stav a proč se mu nedaří najít si bydlení a nebo o něj opakovaně přichází. Když si klient uvědomí, co zapříčiňuje jeho současný stav a přestane se zabývat tím, co bylo kdysi, tak často dojde k uvědomění, že je možnost na změnu (Marek, 2012).

Mladí bezdomovci volí odchod na ulici často jako únik před následky, které způsobili svým sociálně patologickým jednáním nebo můžou být i vyhnáni z rodiny, když ostatním členům přijde situace neúnosná. Často utíkali z domova ještě před jejich definitivním odchodem, protože se necítili doma bezpečně, nejčastěji kvůli jednomu z rodičů. Odchod může být okamžitou reakcí na určitou situaci nebo i dlouhodobě promyšleným krokem (Vágnerová a spol, 2013)

Vágnerová a spol. (2013) dále rozlišují čtyři nejčastější příčiny odchodu na ulici. Jsou to závislosti na omamných látkách a alkoholu ze kterých pramení dluhy a ztráta zaměstnání. Nezodpovědný přístup k práci, kvůli kterému jsou finančně závislí na svých rodičích, kterým dříve či později dojde trpělivost nebo to naopak tolerují. Třetím důvodem bývá sociálně patologické chování, klienti bez finančních prostředků kradou, aby si zajistili obživu. Posledním důvodem jsou problémy související s duševními nemocemi.

Pro mužskou populaci je nejčastější důvod života na ulici nedostatečné materiálové zabezpečení kombinované často s osobnostními vlastnostmi každého jedince. Bezdomovce muže potkáváme častěji také proto, že své postavení prezentují veřejně a neostýchají se navštěvovat služby, které jim nabízejí pomoc. Žena nejčastěji odchází na ulici kvůli vztahovým problémům, často spojenými s domácím násilím. Ženy hledají zázemí u svých přátel nebo rodiny, nechtějí, aby je okolí zařadilo mezi zjevné osoby bez přístřeší. Mladiství se dostanou na ulici nejčastěji kvůli nefunkční rodině nebo nejsou dostatečně připraveni na opuštění výchovné instituce, případně kvůli závislostem (Hradecký, 1996).

Hradecký (1996) dodává, že další příčinou, že se člověk dostane na ulici může být propuštění z výkonu trestu, propuštění často nezvládnou šok z reality, chybí jim sociální vazby a nemají se na koho obrátit. Stává se také, že člověk propuštěný z psychiatrické léčebny skončí na ulici.

Pěnkava (2010) píše, že dispozice na to, aby se člověk dostal na ulici má v sobě sice každý z nás. Ovšem velmi závisí na našich schopnostech, dovednostech a možnostech, zda zátěžovou situaci zvládneme. Rozlišuje dva hlavní faktory - psychický (vnitřní) a sociální (vnější). Oba dva faktory můžou svým působením jedince dostat do situace, kterou jedinec nemusí zvládnout. Může jít například o ztrátu zaměstnání, které si jedinec nedokázal udržet kvůli své nezralosti. Následně se sociálně propadá a končí až na ulici.

1.4. Statistické údaje

Dle Matouška a spol. (2005) je problém určit přesný počet osob bez domova. Důvodů je několik, ne všichni na ulici využívají služby jim určené, některé z osob, co pobývají na ulici, se odmítají tak definovat. Jakákoliv kvantifikace počtu bezdomovců je velmi obtížná. Organizace pracující s bezdomovci odhadují, že 0,34% české populace jsou bezdomovci.

Heczko a Heczková in Vágnerová (2014) i přestože je velmi obtížné zjistit přesný počet bezdomovců odhadují, že jejich počet tvoří 0,5% populace. Pobývají nejčastěji ve městech, které jim zaručují anonymitu a větší nabídku sociálních služeb.

Při sčítání osob na ulici na území ČR v roce 2019 bylo napočítáno 23 830 lidí bez domova dohromady ze všech výše zmíněných kategorií. V kategorii bez střechy bylo napočítáno 11 608 osob, tyto lidé přespávali přímo na ulici nebo v noclehárnách. Hlavní město Praha se umístila na druhém místě s počtem 3 251 osob, nejvíce osob na ulici bylo v Moravskoslezském kraji a to 3 541 (Nešporová a spol., 2019).

2. SPECIFIKA BEZDOMOVECTVÍ

V druhé kapitole bych rád napsal něco o specifikách života lidí bez přístřeší. Kapitola uvádí typické znaky a vzhled lidí na ulici, způsob jakým si nejčastěji zajišťují obživu a jak tráví svůj čas.

2.1. Vzhled a typické znaky

Bezdomovci mají svůj majetek většinou neustále při sobě, často to jsou věci, které by většinová společnost rozhodně neuchovávala. Oblečení bezdomovců neplní žádné jiné účely než ochrana před počasím, málokdy se zabývají jeho čištěním, oblečení se obvykle donosí a pak se opatří nové. Hygiena u bezdomovců klesá s rostoucím časem stráveným na ulici. Postupně jim dojde, že jakákoliv péče o sebe stejně v prostředí ulice moc dlouho nevydrží, není dostupná, když si zrovna vzpomenou a začnou se zajímat o jiné problémy své existence. Ženy na ulici absenci hygieny snášejí mnohem hůře (Průdková, Novotný, 2008).

Marek (2012) píše, že zachování čistého vzhledu souvisí s pocitem hrdosti a snahou nezapadnout mezi zjevné bezdomovce. Čistý vzhled se snaží zachovat mladí bezdomovci nebo ti, kteří se věnují nezákonným činnostem. Mladí bezdomovci si také podle něj zakládají na oblečení díky kterému není hned zřejmé, že nemají bydlení. Často využívají prvky různých subkultur. Bezdomovci musí svůj majetek nosit neustále sebou také proto, že neexistuje žádné bezplatné místo, kde by ho mohli bezpečně odložit.

Po zdravotní stránce bezdomovci většinou velmi strádají, nemohou si zajistit kvalitní potraviny ani léky a prostředí ve kterém žijí také často velmi podlamuje jejich zdraví (Hradecký, 1996).

2.2. Způsob obživy

Jedním ze zdrojů obživy pro osoby na ulici je žebráním nebo somrováním. Žebráci ve stoje či v sedě čekají až je veřejnost obdaruje, jedná se obvykle o starší nebo zdravotně postižené. Osoby, které se věnují somrování naopak aktivně oslovují okolí, většinou s vymyšlenou historkou, že jim chybí určitá část peněz, většinou jde o mladší generace nebo závislé. Mezi těmito skupinami však panuje nevraživost (Marek, 2012).

Průdková a Novotný (2008) píší, že někteří bezdomovci mají dokonce i práci nebo alespoň příležitostné brigády, není jich ale mnoho. Kromě žebroty jim zdroj obživy poskytuje obsah veřejných popelnic nebo občasné krádeže.

Lidé bez domova se postupně osmělí a začnou vybírat popelnice, každý z nich si časem osvojí svoji techniku, která je pro něj nejvýhodnější. Samy bezdomovci tento typ obživy označují jako "fárání". Nezaměřují se jen na potraviny, ale i na předměty za které je možné získat peníze či si je ponechat. Často se také věnují sběru různých věcí, které lze odnést do sběrného dvora, sběr je ale často na hranici zákona. Ti, kteří se sběru věnují mají pevně stanovený režim každého dne a svoje území, kde hledají (Marek, 2012).

Dalším možným zdrojem obživy je přijetí pomoci od sociálních služeb a charitativních organizací, které svým klientům poskytnou stravu a možnost vykonání hygieny. Takovýchle služby nabízí Naděje nebo Armáda spásy (Marek, 2012).

Bezdomovci jako uchazeči o práci musí překonat mnoho překážek, často nemají žádné doklady, pracovní zkušenosti a čelí předsudkům od svých potencionální zaměstnavatelů. Buď se uchylují k práci na černo, kde je zaměstnavatelé zneužívají a nebo když už práci získají, tak za dostanou velmi malý finanční obnos (Marek, 2012).

Prostituce je mezi lidmi bez domova rozšířená málo, provozují ji většinou drogově závislé ženy bez domova, které potřebují okamžitý výdělek. Musí při ní překonat své morální hodnoty a nastavené osobní hranice. Ženy na ulici, které se věnují prostituci, to označují za krajní řešení, nikoliv za běžný zdroj příjmů. Homosexuálně orientovaná prostituce se na ulici téměř nevyskytuje, pokud ano, tak jsou to muži, kteří se neumí zabezpečit jiným způsobem (Vágnerová a spol., 2013).

Marek (2012) však tvrdí, že mnoho bezdomovců pracovat chodí. Zaměstnavatel si ale často uvědomuje jejich sociální postavení a nebojí se je zneužívat. Většina z bezdomovců je zaměstnávána bez pracovní smlouvy, často musí své doklady odevzdat zaměstnavateli a ten za ně ani neodvádí daně. Pro bezdomovce takto nastavené pracovní podmínky postupem času vytvoří past ze které se není snadné dostat.

2.3. Trávení volného času

Vágnerová a spol. (2013) píší, že nejhorší je pro lidi na ulici první noc, člověk se ocitá v úplně novém prostředí a bez kontaktů. Je všem neustále na očích, takže míra ohrožení je pro něj velmi vysoká. Značná část lidí na ulici sáhne v prvních dnech po větší dávce alkoholu nebo jiné drogy, aby překonala stres. Některým z nich se konzumace omamných látek stane denním režimem.

Při konzumaci nadměrného množství alkoholu dochází často ke změnám nálad a výbušnému chování. Emočně lidé upadají a uzavírají se do sebe. Časté jsou nepřiměřené a agresivní reakce. Může dojít až k alkoholové demenci (Vágnerová, 2014).

Lidé na ulici mají jen volný čas, vyplňují ho pitím či návštěvami sociálních služeb jim určených. Když je pro bezdomovce pořádána nějaká událost, je úspěšnější, když je zajištěno jídlo zdarma (Průdková, Novotný, 2008).

Životní potřeby a denní režim se po příchodu na ulici úplně změní. Věci a činnosti, které si člověk mohl ve vlastním zázemí dopřát kdykoliv jsou najednou velmi málo dostupné. Člověk na ulici postupně ztrácí smysl pro denní řád, je ale dobré pokud se mu ho alespoň trochu podaří udržet, např. vytyčením nějakého cíle (Marek, 2012).

Někteří lidé na ulici mají svá oblíbená místa, kde tráví většinu času s ostatními bezdomovci, jiní jsou neustále v pohybu. Zda dá bezdomovec přednost společnosti jiných bezdomovců nebo se od nich izoluje často určuje látka, kterou užívá, alkohol je skupinová droga, nitrožilní drogy se užívají spíše o samotě (Marek, 2012)

3. LIDÉ BEZ DOMOVA A NÁZORY

Následující kapitola přináší nejčastěji zastoupené názory veřejnosti na lidi ulic a také názory bezdomovců na sebe samé a způsob jakým přemýšlí o své životní situaci.

3.1. Názory veřejnosti

Podle Hradeckého (1996) není dostatečně důvodů tvrdit, že jen samotný člověk má život ve svých rukou a nese veškerou odpovědnost. Stává se, že člověka postihnou věci, které nedokáže předpovědět ani ovlivnit. Můžou vycházet z jeho nitra, jeho blízkého okolí nebo i celospolečenských událostí. Pomoc by měl podle něj nabídnout nejen stát prostřednictvím sociální politiky, ale i jedinci.

Mareš (1999) píše, že i když se lidé bez přístřeší stali v prosperující společnosti symbolem bídy a hladu, tak se o ně většinová společnost zajímá mnohem méně než o jiné znevýhodněné skupiny. A nálepkuje je různým sociálně patologickým chováním a odmítáním konvencí.

Názor veřejnosti také z části ovlivňuje financování služeb pro bezdomovce a jejich míru poskytování. (Matoušek a kol., 2013)

Společnost vnímá život na ulici jako rozpad veškerého zázemí - materiálního a finančního, ale i partnerských vztahů, tohle vnímání je často podněcováno zprávami z médií (Matoušek a kol., 2013).

Lidé si po jednom setkání s bezdomovcem vytvoří názor o celé populaci lidí na ulici, často na tom mají svůj podíl média. Ačkoliv část populace s nimi má soucit při kterém až přehlídí jejich nedostatky, názor většiny je spíše negativní. Nejvíce zaznívá, že jsou líní pracovat a vzít život do svých rukou. Ovšem jsou ve společnosti i lidé, kteří by se pro lidi na ulici rozdali, původ jejich dobrosrdečného chování je různý, bohužel ale ani tento přístup není ideální. (Průdková, Novotný, 2008).

Marek (2012) píše o bydlící a nebydlící společnosti, v bydlící jsou zaměstnaní lidé, kteří mají určitou sociální roli a ztotožňují se s ní. Jako nebydlící označuje bezdomovce, kteří jsou smířeni se svým osudem, často neznají ani svá práva a proto se jich nemohou domáhat. Pokládá si otázku, kdo je vinen za napětí mezi dvěma výše zmíněnými společnostmi. Bezdomovci jsou často velmi stigmatizováni kvůli svému způsobu života, který se nepodobá tomu, co uznává většina společnosti.

Hradecký (2007) zmiňuje, že by také bylo vhodné zavést nový termín pro osoby na ulici, jiný než "bezdomovec", který má pro část populace negativní konotaci a představí si obvykle člověka, který je velmi zanedbaný, páchne a žije všem stále na očích.

Většinová společnost vidí v bezdomovectví propad na sociální dno a stigmatizuje bezdomovce. V pocitech většiny se mísí odpor a odsouzení, ale také soucit kvůli jejich strádání. Vzácností nejsou také útoky na bezdomovce, obětí se stalo 40% bezdomovců, často páchané z nudy. Útoky jsou často neřeší kvůli nedůvěře v policii ze strany lidí na ulici (Vágnerová, 2014).

Bezdomovci jsou častěji v roli oběti než pachatele násilí, bezdomovec spící v noci na otevřeném prostranství je naprosto bezbranný vůči agresorovi, kterých bývá často i více. Fyzická kondice bezdomovců také nebývá nejlepší a společně s nedůvěrou v policii a strach ze msty jsou z nich snadné cíle (Průdková, Novotný, 2008).

Nejčastější vlastnosti, které veřejnost bezdomovcům připisuje, jsou ty negativní, bezdomovci je sice mají, ale mají i pozitivní vlastnosti, jenže ty veřejnost často vůbec nevidí. (Vágnerová a spol., 2013)

Společnost zaujímá u bezdomovců dva pohledy na danou problematiku. Prvním je tzv. obviňování oběti. Tvrdí, že bezdomovec je plně odpovědný za svou situaci, tím pádem by možnosti pomoci měli být velmi omezené. Jsou jim také připisovány negativní vlastnosti jako například alkoholismus. Druhý pohled připouští, že se člověk dostane na ulici vlastním zapříčiněním, ale nenese za to odpovědnost. Pomoc by v tomto případě měla být mnohem větší a na více úrovních (Matoušek a kol., 2013).

3.2. Názor bezdomovců na sebe samé a způsob přemýšlení o jejich životní situaci

Bezdomovci s oblibou řeší složitá témata, kterým jakožto laici v daném oboru často ani nerozumí. Utíkají tím od svých problémů. Jejich způsob komunikace se mění a stává se, že ve skupině bezdomovců každý mluví sám, ale nikoliv společně s ostatními. Tento způsob komunikace často končí konfliktem (Průdková, Novotný, 2008).

Pěnkava (2010) píše, že deprivace z pobytu na ulici je úměrná jeho délce, motivace ke změně může postupně úplně vymizet. Jako bod zlomu 5 let na ulici, po uplynutí této doby je jakákoliv změna prakticky nemožná. Bezdomovcům se po uplynutí tohoto období mění hodnoty a je časté, že se začne objevovat deviantní chování.

To, že je doba strávená na ulici úměrná motivaci ke změně potvrzuje i Matoušek a kol. (2013) a kromě pětiletého období rozlišují ještě dobu strávenou na ulici do jednoho roku a nad pět let. Do uplynutí jednoho roku je velká šance na navázání kontaktu mezi klientem a sociálním

pracovníkem a je tak možné odvrátit jeho sociální propad. Po uplynutí pěti let na ulici rapidně klesá možnost začlenění zpět do společnosti rapidně klesá. Jsou ovšem výjimečné případy v obou uvedených obdobích.

Názory bezdomovců obvykle postrádají sebereflexi. Vymýšlejí si různé příběhy a falešně obviňují někoho za svůj skutečný stav. Řeší raději problémy okolního světa než ty vlastní. Příčinou tohoto chování je sebeobrana. Občas si vytváří vlastní svět, kde jsou lepšími lidmi a rozvíjí v něm svou spiritualitu (Marek, 2012).

Prostředí ve kterém se bezdomovci nacházejí je pro ně velmi deprivativní. Souvisí s tím i mezilidské vztahy které jsou často nuceni udržovat. To všechno působí na jejich motivaci ke změně negativně. Lidé v takovéhle situaci mají často problém při kontaktu se sociálními službami. Nedokážou dodržovat nastavená pravidla a všeobecně uznávané chování. Možnost opětovné integrace tak klesá (Matoušek a kol., 2013).

Je časté, že ve skupině bezdomovců nejsou jen lidé s dobrými úmysly a chováním. Jejich chování bývá ovlivněno alkoholem, drogami nebo nějakou poruchou osobnosti. Pro bezdomovce, kteří se objeví na ulici poprvé je tohle náročné přijmout (Vágnerová a spol., 2013).

Zřídka se objevuje představa skupiny bezdomovců jako svojí druhé rodiny. (Vágnerová a spol., 2013)

U mladých bezdomovců dochází často k odmítnutí statusu bezdomovce a nebo naopak vyzdvihují pozitivní věci, které jim změna životního stylu přinesla. (Vágnerová a spol., 2013)

Pomíjivost vztahů na ulici není žádnou vzácností. Lidé na ulici zažili podvody, ale i nečekanou pomoc. Každá ze situací je vnímána v kontextu ulice mnohem intenzivněji (Vágnerová, 2014).

Lidé na ulici se cítí nechtění ve společnosti a bez zájmu okolí, chybí jim tak motivace potřebná ke změně svého životního stylu (Matoušek a kol., 2013).

4. POMOC BEZDOMOVČŮM

V následujících řádcích bych rád zmínil základní pomoc pro osoby, co se ocitli na ulici a často neví, co v nečekané situaci dělat. Jsou zde také podrobně rozebrané služby a organizace, které se na klienty z řad bezdomovců zaměřují, zmiňuji Armádu spásy a Naději.

4.1. Základní pomoc bezdomovcům

I lidé na ulici mají stejné potřeby a hodnoty jako lidé, kteří mají kde bydlet. Ovšem jejich způsob života jim přístup k těmto hodnotám částečně nebo téměř znemožňuje (Pěnkava, Varga, 2022).

Lidem na ulici je pomoc často nucena, nemusí o ní ani stát, důvody jejich odmítavého chování jsou různé. Může jít o určitou hrdost a přesvědčení, že si poradí sami a nebo o naprostou rezignaci nad svým osudem (Průdková, Novotný, 2008).

Člověk na ulici se propadl až na samé dno, je zmatený a jeho život je pouhé přežívání. Zůstává osamocen a velmi potřebuje pomoc od druhých. Velmi často je jejich zdravotní stav zanedbaný a fyziologické potřeby nenaplněné (Hradecký, 1996).

Společnost by měla poskytnout bezdomovci odpočinek a naplnění potřeb a teprve poté ho motivovat ke změně jeho života. Často nemají žádné osobní doklady, je tedy nutné je znovu získat. Bezdomovce je většinou nezbytné doprovázet na úřad a jiné instituce, sami si většinou moc věcí zařídit nedokáží. Potom, co postupně získají potřebné dokumenty, je vhodné je postupně orientovat na získání práce a její udržení. Dobré slovo a osobní vztah mají taky svoji velkou hodnotu. Pokud je člověk, který s bezdomovcem pracuje věřící, je víra vhodným prostředkem k prohloubení vztahu (Hradecký, 1996).

Vágnerová (2014) píše o čtyřech bodech pomoci. **První pomoc** má klienta nasytit, umýt, převléknout a nechat klienta si odpočinout, v případně nutnosti nabídnout také ošetření, psychologickou pomoc a také sociální poradenství. Měla by zde také zapůsobit motivace na klienta, aby změnil svůj dosavadní způsob života. **Podpora při hledání práce** je další částí v resocializaci klienta, často jim chybí základní znalosti, jak hledat práci a jak se ucházet o dané místo. Je možné také využít rekvalifikační kurz. Noclehárny, azylové domy a ubytovny pro bezdomovce jsou další pomoci - **možností ubytování**. Bohužel pro mnoho klientů je toto nedostupné kvůli absenci dokladů, příjmu nebo neschopnosti dodržovat pravidla, která jsou v ubytovacích zařízeních vyžadována. Když bezdomovci chybí doklady či jiné dokumenty, často se stává, že vůbec netuší, jak mají svou situaci vyřešit. Proto by tu pro ně měla být **sociální a právní pomoc**.

Už od počátku by spolupráce měla směřovat k osamostatnění klienta a aby za sebe převzal plnou zodpovědnost. Klient musí být plně informován o všem, co se ho týká, co může žádat a co může odmítnout. Není vůbec vhodné nabízet klientovi službu o kterou nežádá nebo ji nepotřebuje, mohlo by to znemožnit jeho osamostatnění (Matoušek a spol., 2005).

Není totiž ojedinělé, že se bezdomovci stanou závislími na sociálních službách a zneužívají nabízenou sociální pomoc a dokážou být velmi vynalézaví kvůli jejímu získání (Vágnerová, 2014).

Někteří z bezdomovců aktivně vyhledávají pomoc u sociálních pracovníků nebo na úřadech, ovšem ne kvůli tomu, aby jim byla poskytnuta. Jejich chování je založeno na tom, aby jim byla věnována pozornost. Vyhovuje jim role potřebného a žádnou reálnou změnu nechtějí. Jiní se zase snaží manipulovat svým okolím pomocí lží, pracovník by v tomto případě měl klienta upozornit, že lhaní a manipulace budou komplikovat spolupráci (Marek, 2012).

Pro mnoho lidí, kteří se dostanou na ulici nebo jsou zatím jen ohroženi ztrátou doma je dobré, když využijí sociální poradenství. Často totiž ani neví jaká jsou jejich práva a kde se jich mohou domáhat. Problém jim také činí jednání s úředníky, což znemožňuje řešení jejich akutní situace. Sociální poradenství by tedy mělo být pro klienty srozumitelnější a pomoci klientovi najít danou službu, která mu pomůže s jeho situací (Matoušek a spol., 2005).

4.2 Organizace, které se věnují bezdomovcům

Armáda spásy vznikla v roce 1865 v Anglii, založil ji kazatel William Booth. Organizace má vojenskou strukturu. V České republice působí s přestávkami kvůli nacistické a následně komunistické okupaci od roku 1919, její náplní již tehdy byla péče o bezdomovce a jiné lidi na okraji společnosti. Od roku 1990 je zaregistrovaná jako občanské sdružení, nyní působí jako spolek. Jejich heslo je „Srdce Bohu, ruce lidem“. Hlavní cílovou skupinou jsou stále klienti bez domova, ale zaměřuje se také na seniory nebo matky s dětmi. Pro lidi bez domova poskytuje terénní práci, nízkoprahové denní centrum, noclehárnu, azylový dům, sociální rehabilitaci a byty. V Praze a Ostravě také spravuje „ordinace pro chudé“, kde předložení dokladů není povinností. (Armáda spásy.cz, 2016)

V roce 1990 vznikla organizace Naděje, založili ji Vlastimila a Ilja Hradečtí. Původní cílovou skupinou byli uprchlíci z Rumunska, kteří přijížděli do České republiky. Spolupráci Hradečtí navazovali přes poskytnutí stravy a ubytování v nouzovém táboře. Při prvotní spolupráci s uprchlíky vymysleli integrační program, který měl klienty dovést k nalezení práce a začlenění do společnosti. Mezi klienty se postupně začali čím dál tím více objevovat občané Československa,

kteří přišli o střechu nad hlavou nebo byli propuštěni z vězení. Naděje tedy postupně přesunula svůj zájem na bezdomovce. Jejich integrační program pracuje s tezí, že nejdříve se musí uspokojit základní lidé potřeby a následně se naváže spolupráce. Program je určen osobám, které splňují následující tři podmínky a to, že pomoc potřebují, jsou ochotné ji přijmout a podřídí se integračnímu programu. Postupně bylo zaměření programu uzpůsobeno pro mladé lidi, stárnoucí bezdomovce a osoby propuštěné z výkonu trestu. Naděje také v roce 1994 zřídila ordinaci praktické lékaře, která poskytuje zdravotnické služby bezdomovcům. (Hradecký, 1996).

4.3 Služby určené bezdomovcům

Zákon o sociálních službách (Zákon č. 108/2006 Sb.) nabízí lidem, kteří se ocitnou na ulici služby sociální prevence. Mezi nabízené služby patří využití azylového domu, nízkoprahová denní centra a nebo noclehárny. Další možností jsou pak terénní programy a sociální rehabilitace.

Průdková a Novotný (2008) doplňují, že každá z výše uvedených služeb má jiné požadavky na klienta a rozsah poskytované péče.

Více ho specifikuje Matoušek: „Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. jasně stanovuje činnosti, jež se na konkrétní služby vážou. Efektivní metodou vedoucí k žádoucímu začlenění lidí bez domova je vícestupňový integrační systém, do němž se zapojuje většina poskytovatelů sociálních služeb. Tento systém je v současné době založen na diferencování poskytovaných služeb podle stávajících schopností, dovedností a možností klienta. Prvním stupněm jsou terénní programy, kde jedním z cílů je pozvání a motivace k dalším službám. Tohoto pozvání však v praxi využívá pouze omezený počet klientů. Důvodem zde často bývá jejich předchozí neúspěšná spolupráce s různými typy organizací na úseku veřejné zprávy či obecně tendence k vyhýbání se jakýmkoliv organizacím. Do prvního stupně patří také poradenství v nízkoprahovém denním centru, uspokojení hygienických potřeb, strava atd. Druhým stupněm je poskytnutí přenocování, které lze podmiňovat odpovídajícím hygienickým a zdravotním stavem. Podmínkou k poskytnutí služeb třetího stupně, kam patří např. ubytování v azylovém domě nebo tréninkové bydlení, může být vyřízení dokladů a zajištění příjmu např. z pracovní činnosti. Dalším stupněm integrace klienta by měla být soběstačnost při řešení běžných životních situací a zvládnutí s tím spojené zátěže. V dalších stupních (jež jsou mimo možnosti sociálních služeb) může být nabídka samostatného bydlení, což mají v kompetenci obce.“ (Matoušek a kol., 2013, s. 442)

Je časté, že je více služeb pro bezdomovce poskytováno pod jednou střechou, hlavním důvodem, proč tomu tak bývá jsou především finance. Přináší to ale i pozitiva - klienti mohou postupně přecházet z jedné služby na druhou (Průdková, Novotný 2008).

To potvrzuje i Matoušek a spol. (2005) neboť klienti po vyřešení akutního problému často projeví zájem o řešení své situace z širšího úhlu pohledu. Avšak klienti bývají velmi málo motivováni ke změně, proto je třeba klientův zájem, co nejdříve zachytit a začít s ním spolupracovat.

Při dlouhodobé spolupráci mezi klientem a pracovníkem jsou často do procesu zapojeni i odborníci z jiných oborů, například psychiatři nebo právníci. Cílem mezioborové spolupráce je podpoření klienta v návratu do společnosti (Matoušek a kol., 2013).

Průdková a Novotný (2008) tvrdí, že vhodné je ve spolupráci s bezdomovci použít také psychoterapii, hlavně psychoterapeutický rozhovor. Klient bezdomovec musí získat pocit, že mu terapeut skutečně naslouchá a jeho životní příběh ho skutečně zajímá, proto je v pořádku nechat při prvním setkání hovořit pouze jeho. Jako vhodné přístupy autoři zmiňují existenciální psychoterapii, humanistickou psychoterapii a pokud chce klient skutečně změnit svůj život, tak je vhodná kognitivně-behaviorální terapie.

Velmi vhodná je také participace sociálního kurátora, který klientovi poskytuje doprovod na různé instituce, může klienta i zastupovat, klient s jeho asistencí vyřizuje dokumenty nebo řeší sociálně-právní otázky. Pokud je v léčebně nebo ve vězení, kurátor za ním dochází. Spolupráce se sociálním kurátorem je ze strany klienta dobrovolná. Kurátor také spolupracuje se subjekty, které poskytují sociální služby lidem bez domova, ale nejsou pod státní správou (Matoušek a kol., 2013).

Při práci s bezdomovci se v České republice nejčastěji uplatňuje přístup orientovaný na změnu. Každá navazující služba je pro klienta náročnější než ta předchozí a nutí klienta změnit se a vyvíjet vlastní úsilí o zařazení zpět do společnosti (Marek, 2012).

Zájemci o službu musí plnit určité závazky, pokud je nesplní, tak dojde k ukončení poskytování služby. Je časté, že klienti smluvené závazky dodržovat nedokážou nebo nechtějí. Volné místo, které svým odchodem vytvoří se ale rychle zaplní a to kvůli nedostatku samotných služeb (Vágnerová a spol., 2013).

Marek (2012) píše, že málokterý bezdomovec dosáhne na sociální dávky. Nevyznají se v sociálním systému, takže o ně těžko požádají. Když už na ně dosáhnou, tak dávka sotva stačí k přežití. Další komplikací je, že celá řada lidí na ulici má exekuce, které se jim z příjmu strhávají. Svou roli také hraje hrdost bezdomovce a nedůvěra v úřady. Když už na úřad dojdou, často jsou jejich požadavky nesplnitelné a bezdomovec odchází posílen v další nedůvěře a často ještě s pocitem, že byl okraden

o čas. Marek (2012) dále píše, že přiznaná dávka jednomu bezdomovci se rázem stává společným měním dvou nebo více bezdomovců. I tohle může bezdomovce odrazovat od vyřizování podpory.

Matoušek a spol. (2005) ukazují na pozoruhodný fakt a to, že většina organizací pracujících s bezdomovci vychází z určité církve nebo alespoň pracuje s náboženskými principy. Podle nich je to důkazem toho, že bezdomovci nejsou novodobým problémem.

Církev a nestátní organizace zajišťují materiální pomoc chudým a lidem na ulici. Bezdomovcům se věnují také sociální kurátoři, poskytují zejména poradenství a pomoc s vyřízením potřebných dokladů a dávek. Bezdomovci se také mohou uchýlit do azylových domů, zřízených obcemi, církví a magistrátem (Matoušek a kol., 2011).

Vhodné je využívat také pomoc z řad dobrovolníků. Je snadné dobrovolníky naučit, jak se chovat při přímém kontaktu s klienty a nebo mohou v organizacích dělat práci ke které není nutné žádné odborné vzdělání, například distribuce potravin nebo třídění oblečení. Bohužel v České republice se k dobrovolnictví mnoho lidí nehlásí (Matoušek a spol. , 2005).

Pomoc z řad dobrovolníků může využít téměř každý klient jakékoliv cílové skupiny. Dobrovolnickou skupinu by však měl vždy řídit profesionální sociální pracovník, je to součástí dobré praxe dobrovolníků (Matoušek a kol., 2013).

4.3.1. Terénní služby

Sociální práce poskytovaná přímo na ulici vznikla začátkem 20. století. Jedná se o typ služby, které je fakticky bezprahová. Pracovník dochází za klientem a ne naopak. Základem pro úspěšnou terénní práci a navázání spolupráce je aby došlo k důvěrnému vztahu mezi klientem a pracovníkem. Je nutné, aby pracovník v dané lokalitě působil delší dobu (Průdková, Novotný, 2008).

Jedná se o službu poskytovanou přímo na ulici, tedy v přirozeném prostředí klienta. Sociální pracovník přichází za klientem s nabídkou služby. Práce v terénu je nutná hlavně pro skupinu klientů, kteří z různých důvodů nechtějí či nemůžou navštívit službu v kamenných střediscích (Janebová in Marek, 2012).

Cílem služby je informovat potencionálního klienta o rizicích jeho života a nabídnout pomoc. Každá organizace se zabývá trochu jinou cílovou skupinou a proto se i nabízená pomoc liší. Potencionální klienti často spadají do různých patologických skupin. Člověk kromě toho, že je bez domova může být ještě závislí nebo se živit (homo)prostitucí (Vágnerová a spol., 2013).

Při navázání prvního kontaktu přináší sociální pracovník potencionálnímu klientovi informace nebo materiální či potravinovou pomoc. Tento typ pomoci se obvykle neodmítá a

pomůže navázat důvěru. Pracovník předá klientovi leták s informacemi o nabízených službách pro něj, není dobré ho při prvním kontaktu informacemi zahltit (Marek, 2012).

4.3.2. Nízkoprahové služby

Lidé bez domova v této kategorii služeb nejčastěji využívají nízkoprahová denní centra. Do nich docházejí především kvůli možnosti hygieny a nasycení. Je jim nabídnut kontakt se sociálním pracovníkem nebo odborníkem z jiného oboru. Poskytování tohoto typu služby pracuje s teorií, že pokud se klientům uspokojí základní potřeby, tak se budou více soustředit na změnu svého života a nebudou se uchýlovat k sociálně patologickému jednání (Marek, 2012).

Klienty denního centra je třeba obeznámit s nabízenými službami, ale také pravidly. Vstup pod vlivem alkoholu nebo jiných drog je zakázán, služba není poskytována ani agresivním a infekčním jedincům. Klient má vždy možnost informativního rozhovoru s pracovníkem centra. Pracovníci nabízejí také krizovou intervenci, pomoc při jednání s institucemi a motivují klienty ke změně (Průdková, 2008).

4.3.3. Ubytovací služby

V ubytovacích službách by se klient pod vedením sociálního pracovníka měl postupně začlenit zpátky do společnosti. Pobyť v tomto typu zařízení je časově omezen, každý klient má svůj individuální plán a je od něj očekávána aktivní spolupráce, která by ho měla posunout do dalšího stupně jeho reintegrace. Faktem je, že u velké části klientů se objeví stagnace v tomto bodě (Vágnerová a spol., 2013).

V **azylovém domě** mají klienti ubytování po celý den, mohou si přichystat stravu, vyprat a vykonat hygienu. Je jim poskytnuto sociální poradenství a ambulantní služby v rámci denního centra. Azylové domy jsou nejčastěji pro muže a nebo ženy a matky s dětmi. Pokud je člověk bez doma dostatečně samostatný je mu nabídnuta možnost bydlení ve **výcvikovém bytě**. Sociální pracovník za klientem do bytu dochází a je připraven pomoci v případě komplikací. Když si klient nezvládne udržet nové bydlení je mu nabídnuta možnost **ubytovny pro osoby bez přístřeší**. Psychologická pomoc je v této službě nezbytná (Marek, 2012).

Cvičné a chráněné byty jsou velmi vhodné pro poslední fázi reintegrace klienta. Klienti se potkávají běžně se svými sousedy a jejich izolace je minimální. Postupně se opět učí zvládat nároky života ve většinové společnosti. Rozvíjí se také jejich sebedůvěra (Matoušek a spol., 2005).

5. BEZDOMOVCI A ZAHRANIČÍ

V této kapitole bych rád představil evropskou federaci (FEANSTA) a zmapoval situaci s bezdomovci v jiných zemích.

5.1. Feansta

Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci (FEANSTA) se zabývá bezdomovci v Evropě. Je koordinátorem organizací v členských zemích pracujících s bezdomovci. FEANTSA spolupracuje s vládami i institucemi evropských zemí a snaží se zamezit nárůstu sociálně vyloučených osob. Skrze ní si neziskové organizace mohou vyměnit zkušenosti. Funguje od roku 1989 (Hradecký a Hradecká, 1996).

„Evropská observatoř bezdomovectví (EOH, zřízená Evropskou federací národních organizací pracujících s bezdomovci (FEANSTA - Fédération Européen d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri), vytvořila po několikaletém výzkumu Evropskou typologii bezdomovectví a vyloučení z bydlení (ETHOS - European Typology of Homelessness and Housing Exclusion). FEANTSA dále doporučila vytvoření národních subkategorii vztahujících se k prostředí daného státu a korespondujících s již vytvořenou Evropskou typologií, jejíž pojetí vychází z charakteristiky aktuální životní situace. ETHOS klasifikuje lidi bez domova podle čtyř hlavních životních situací: (1) bez střechy; (2) bez bytu; (3) nejisté bydlení; (4) nevyhovující bydlení. Na základě tohoto doporučení skupina odborníků v ČR pod vedením Hradeckého v r. 2007 přiřadila k ETHOS národní subkategorie a vytvořila tím národní typologii bezdomovectví a vyloučení z bydlení. Evropská konsenzuální konference v r. 2010 doporučila používání ETHOS na všech úrovních v celé EU.“ (Matoušek a kol. , 2013, s. 338)

V současnosti má FEANSTA více než 130 organizací ve 29 zemích, z čehož 22 států je členských. (Feansta.org, 2024)

„Členy jsou národní nebo regionální sdružení pracující s bezdomovci, federace azylových domů, organizace sociálního bydlení, noviny pro bezdomovce. V roce 1991 vytvořila síť národních korespondentů, kteří monitorují vývoj bezdomovství v členských zemích Evropské unie (L'Observatoire Européen des Sans-Abri). Ta publikuje každým rokem zprávy členských zemí o fenomenu bezdomovství a vyloučení a analýzy v kontextu Evropské unie.“ (Hradecký a Hradecká, 1996, s.63)

5.2. Situace v zahraničí

Vltchek in Matoušek (2005) píše, že i v Japonsku se i navzdory velmi silné ekonomice potýkají s nárůstem bezdomovců. Mohou za to dvě příčiny - první je krach velkých firem, druhou je pak negativní přístup k zaměstnávání starých lidí. Japonští bezdomovci se potýkají se stejnými stereotypy jako ti čeští. Nejčastěji zaznívají ty o neochotě pracovat. Chybí také informovanost bezdomovců ze strany úřadů.

Slovensko trpí nárůstem bezdomovců kvůli dlouhodobé nezaměstnanosti. Slovenští občané obvykle jezdí hledat práci do České republiky. Stává se, že pokud ji nenaleznou, tak se připojí k naší populaci bezdomovců. Dalším problémem je neintegrováná romská populace v osadách (Hradecký a Hradecká, 1996).

V Bulharsku není ani takovým problémem sociální vyloučení jakožto spíše extrémní chudoba. Lidé se spoléhají na pomoc příbuzných či si zajišťují obživu nelegálními prostředky. Dvě třetiny Bulharů žijí ve vlastních domech a bytech. Které ovšem často neodpovídají základním požadavkům (Hradecký a Hradecká, 1996).

Sociální politiky všech evropských zemí je co nejnižší počet nezaměstnaných. Skupin ohrožených nezaměstnaností je celá řada, jedná se například o starší lidi nebo příslušníky jiné menšiny. Velký problém představují lidé, kteří jsou nezaměstnaní už dlouhou dobu, změnily se jim návyky a motivace k práci (Matoušek a kol., 2011).

Každá země má lidi, kteří nemají domov. Bezdomovectví jako takové může vypadat v každé zemi jinak, ale najdeme ho i v té nejbohatší (Barták in Průdková, Novotný, 2008).

Ve Francii se snaží bezdomovectví zmírnit hlavně skrze výstavbu nových bytů. V roce 2013 tehdejší francouzský prezident Hollande chtěl postavit půl milionu nových bytů, ze záměru však sešlo kvůli nedostatku investorů a zadavatelů. Rozdíl mezi nejbohatší a nejchudší vrstvou obyvatel je zde stále znatelnější. Všichni, kdo můžou na vyřešení problému participovat je třeba povolat, aby ty nejohroženější domácnosti našli bydlení. Adekvátně nastavená bytová politika je jedním ze způsobů boje proti sociální exkluzi. Vyřešení bezdomovectví není jen otázkou sociální politiky (Lienard in Černá, 2016).

Přístup „Housing first” - Bydlení především se velmi uplatňuje ve Velké Británii. Jde o rychlé poskytnutí trvalého bydlení s doprovodnými sociálními službami v závislosti na potřebách klientů. Nejčastěji se pracuje s case managementem. Ukázalo se, že 87,9% klientů si dokázalo trvalé bydlení udržet (Busch-Geertsema in Lindovská, 2016).

Bydlení především lze chápat i jako jeden z prostředků k dosažení ukončení bezdomovectví. Koncept není profilován jen na práci s těmi, co jsou na tom nejhůře (O ‘Sullivan in Lindovská, 2016).

Ve Velké Británii vychází časopis The Big Issue, tuzemskou obdobou je Nový Prostor. (Průdková, Novotný, 2008)

PRAKTICKÁ ČÁST

6. VÝZKUMNÁ ČÁST - KVANTITATIVNÍ VÝZKUM

6.1. Cíl výzkumného šetření

Autor stanovil jako cíl tohoto výzkumu zjistit, co všechno veřejnost motivuje k pomoci bezdomovcům, zda finančně přispívají přímo jim, či organizacím pro ně určených. Z čeho přesně vychází jejich pomoc a naopak kvůli čemu se rozhodnou ji nerealizovat. Dále bylo cílem autora zjistit, které formy pomoci vnímá veřejnost jako ty nejpřínosnější. Výzkum se týkal také otázky dobrovolníků a co si veřejnost myslí o vládní pomoci bezdomovců.

6.2. Hypotézy výzkumu

K mému tématu jsem zvolil následující tři hypotézy.

Hypotéza č.1: Veřejnost k pomoci motivují média a informace o dané problematice.

Hypotéza č.2: Veřejnost naopak odrazuje od pomoci přesvědčení o tom, že pomoc samotná nemá smysl.

Hypotéza č.3: Většina společnosti někdy přispěla bezdomovcům finančně nebo organizacím pro ně určeným.

6.3. Metoda sběru dat

Vzhledem k tomu, že se práce zabývá nijak blíže specifikovanou veřejností, rozhodl jsem se po konzultaci s vedoucím pro kvantitativní výzkum, který jsme se rozhodli realizovat prostřednictvím ankety. Tento způsob se nám zdál vhodný kvůli zachování anonymity respondentů a časové nenáročnosti pro vyplnění. Doufali jsme, že takto provedené zpracování přinese velký počet respondentů. Pro sběr dat byla použita webová stránka Survio.cz, která umožňuje velmi jednoduše vytvořit anonymní dotazník ve kterém lze kombinovat uzavřené i otevřené otázky.

Dotazník obsahoval 13 otázek. V otázkách s číselným označením 1,2,3,4,7,10 a 11 mohli respondenti zvolit pouze jednu odpověď. Naopak v otázkách číslo 5,6,8,9 a 12 mohli zvolit více odpovědí. Soušasně mohli u těchto otázek uvést i jinou než nabízenou odpověď. Poslední otázka číslo 13 byla otevřená, zároveň byla jedinou nepovinnou otázkou v anketním dotazníku.

6.4. Popis výzkumného vzorku

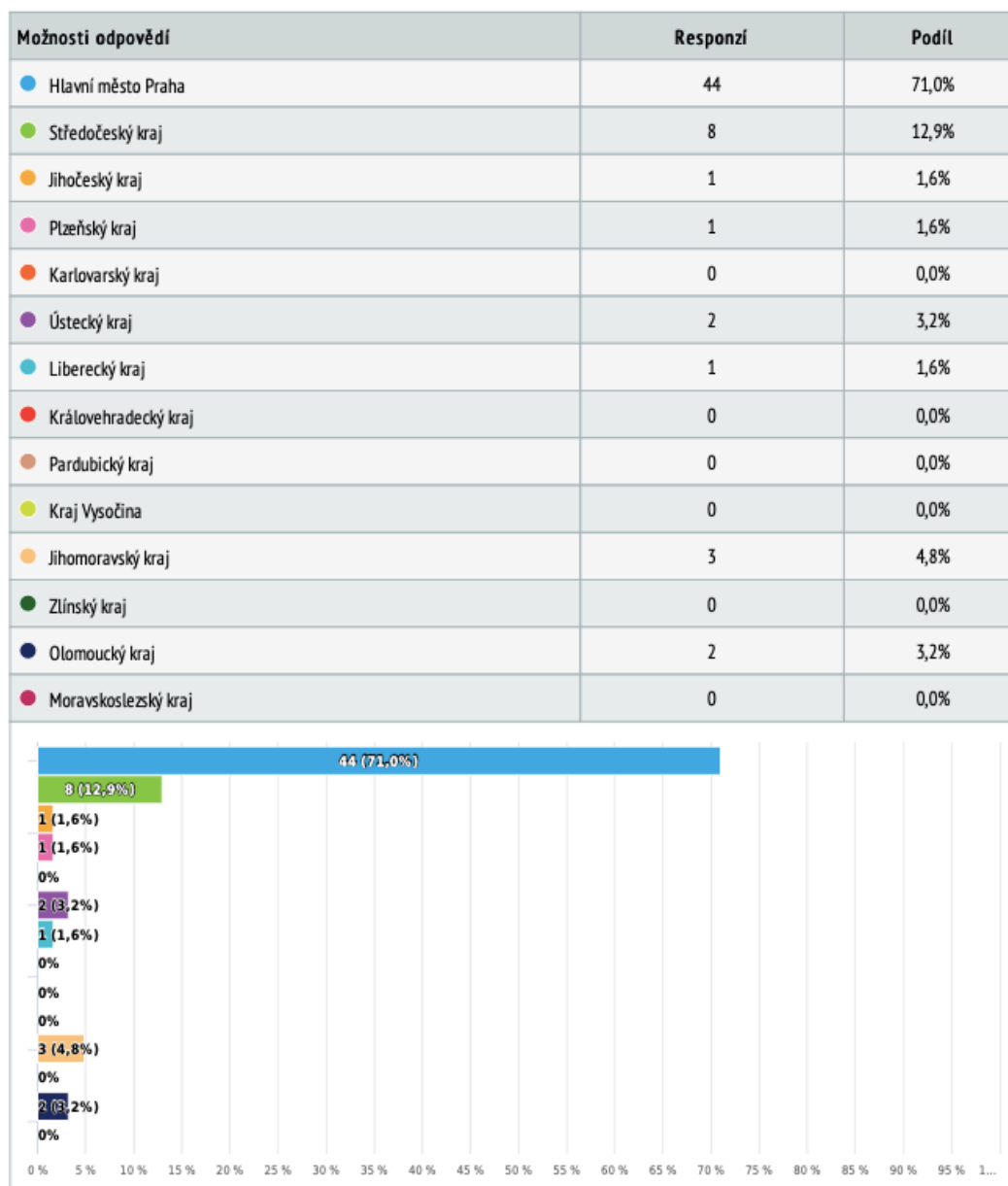
Dotazník byl následně šířen přes online sítě přímo autorem a jeho přáteli. Výzkum se nezaobírá pohlavím či věkem respondentů. Celkem odpovědělo 62 respondentů. Výzkum probíhal ve všech krajích České republiky včetně hlavního města Prahy.

7. Interpretace a vyhodnocení získaných dat

Pro grafické znázornění bylo použita služba, kterou [survio.cz](https://www.surveymonkey.com) nabízí jako zpoplatněnou. Následující grafy a data jsou výsledkem ankety a jsou doplněny komentářem. Následuje ověření, zda se stanovené hypotézy potvrdili nebo ne. Diskuze reaguje prostřednictvím poznatků získaných výzkumem na autory, kteří byli uvedeni v teoretické části. V samostatné podkapitole jsou uvedeny aktuální výsledky.

7.1 Otázky a jejich grafické znázornění

Otázka č.1: Kraj ve kterém žijete?

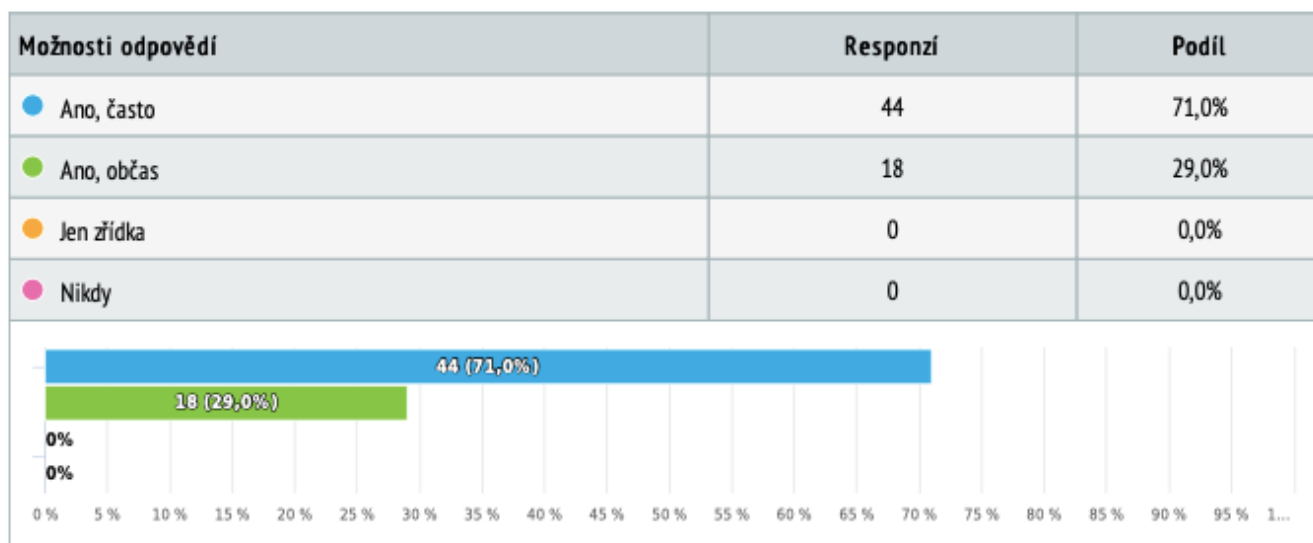

Graf č.1: Kraj ve kterém žijete

Zdroj: *survio.cz, 2024*

Na otázku první otázku odpovědělo 44 z 62 respondentů, že pochází z Hlavního města Prahy (celkem 71,0%). Hned za ní se umístí Středočeský kraj s osmi respondenty (12,9%). Na třetím místě s třemi respondenty (4,8%) se umístil Jihomoravský kraj. Z Ústeckého a Olomouckého kraje vyplnili anketní dotazník dva respondenti (3,2%). Po jednom respondentovi (1,6%) se dostalo autorovi z Jihočeského, Plzeňského a Libereckého. Z ostatních krajů se autorovi nedostalo žádných odpovědí.

Otázka č.2: Setkali jste se někdy s bezdomovcem?

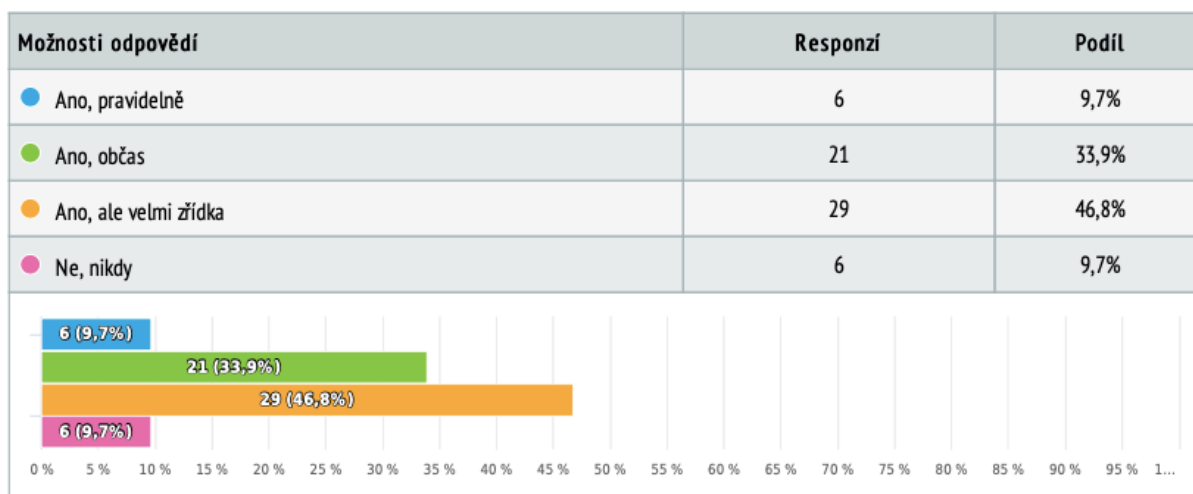
Graf č.2: Setkání s bezdomovcem

Zdroj: *survio.cz*, 2024

Na druhou otázku 44 respondentů odpovědělo „*Ano, často*” (71%). Osmnáct respondentů odpovědělo, že se s bezdomovci setkala občas (29,0%). Odpověď „*Jen zřídka*” a „*Nikdy*” neuvědl nikdo z respondentů.

Otázka č.3 Přispěli jste někdy finančně přímo bezdomovci?

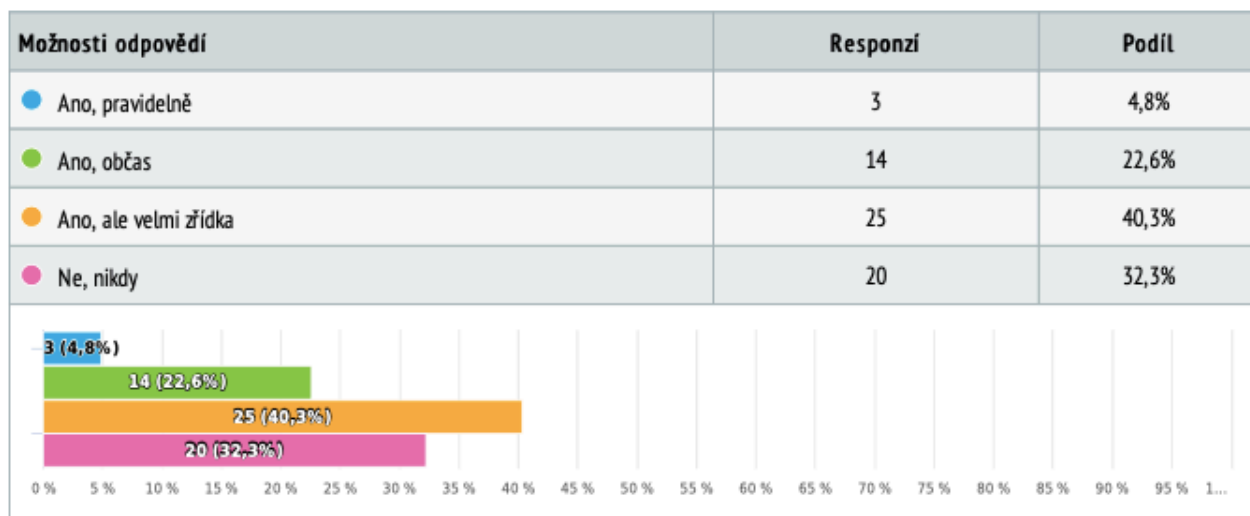

Graf č.3: Finanční přispění

Zdroj: *survio.cz, 2024*

Nejvíce (29 odpovědí, 46,8%) respondentů v otázce, která se týkala finančnímu přispívání bezdomovcům, uvedlo, že někdy sice přispěli, ale velmi zřídka. Občas přispívá 21 respondentů (33,9%). Shodně odpověděli ti, kteří přispívají pravidelně a ti, kteří nikdy, 6 odpovědí pro obě možnosti (9,7%).

Otázka č.4 Přispěli jste někdy organizaci pomáhající bezdomovcům (např. Armáda spásy)?

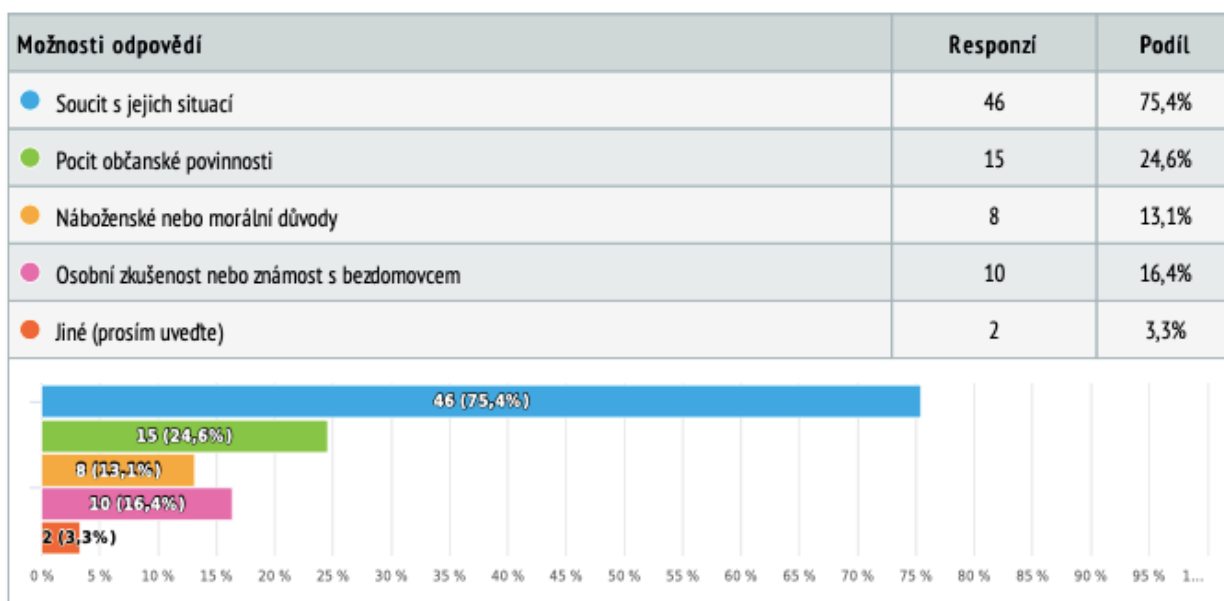

Graf č.4: Přispívání organizacím

Zdroj: [survio.cz](https://www.surveymonkey.com), 2024

Poměrně překvapivě vyšel čtvrtý graf, který se týká příspěvků pro organizace, které bezdomovcům pomáhají. Autora překvapilo, že 20 respondentů (32,3%) „Nikdy” nepřispělo na žádnou organizace. Nejvíce respondentů (25, 40,3%) sice přispívá, „Ale velmi zřídka”. „Ano, občas” zvolilo 14 respondentů (22,6%). Nejméně častokrát byla zvolená odpověď „Ano, pravidelně” a to se 3 odpověďmi (4,8%).

Otázka č.5: Jaké jsou Vaše hlavní důvody pro pomoc bezdomovcům?

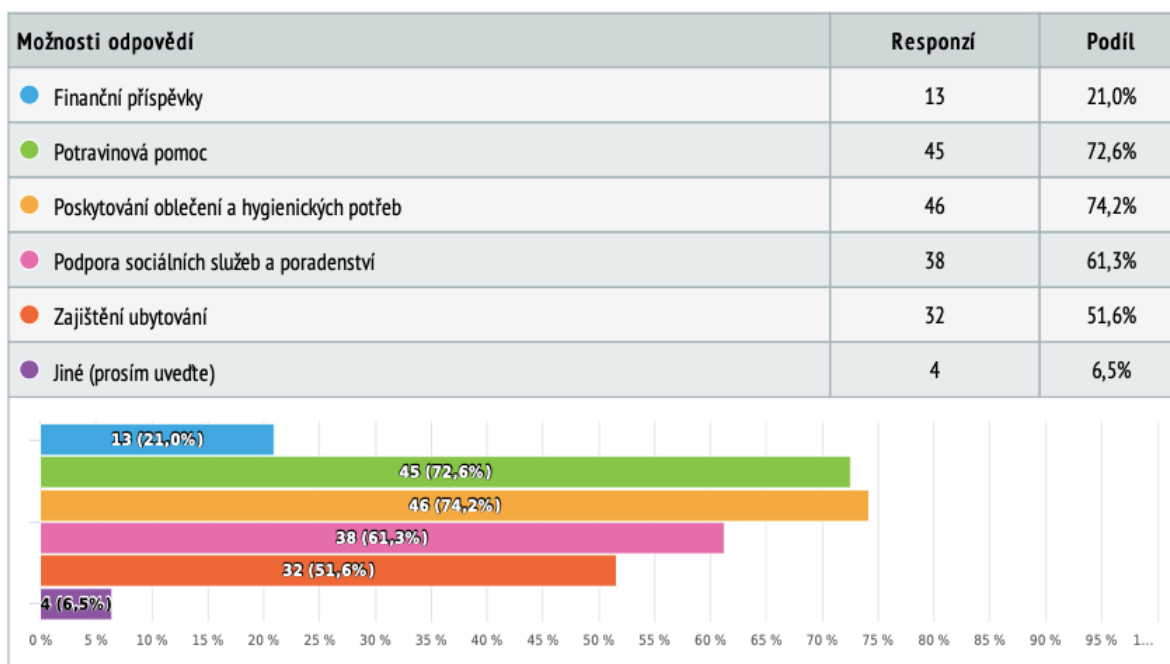

Graf č.5: Hlavní důvody pomoci

Zdroj: [survio.cz](https://www.surveymonkey.com), 2024

Odpověď „*Soucit s jejich situací*” zvolila 46 respondentů (75,4%), jako občanskou povinnost to vnímá 15 respondentů (24,6%). Deset oslovených pomáhá bezdomovcům kvůli osobní zkušenosti (16,4%). Náboženství a morálka jsou důvodem pro 8 z respondentů (13,1%). Dva respondenti (3,3%) uvedli jiné důvody a to konkrétně „*Čistě jen jeho upřímnost, nelhal mi na co peníze potřebuje*” a „*Zadne*”.

Otázka č.6 Jaké formy pomoci považujete za nejúčinnější?

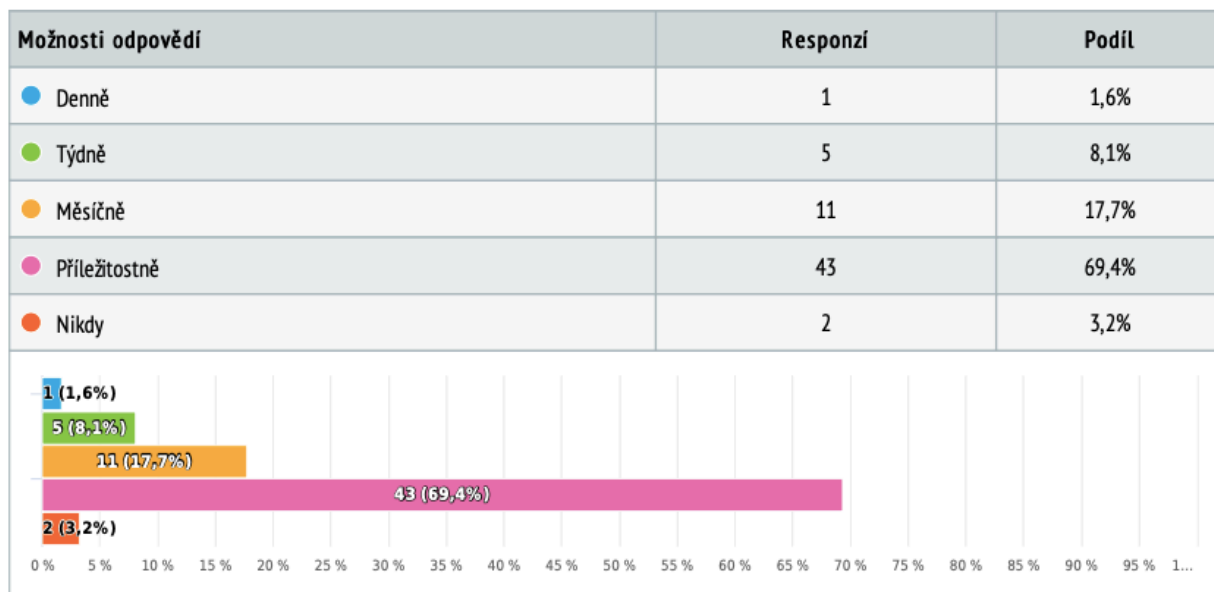

Graf č.6: Formy pomoci

Zdroj: [survio.cz](https://www.surveymonkey.com), 2024

„Poskytování oblečení a hygienických potřeb” považují se 46 hlasy (74,2%) respondenti jako nejúčinnější formu pomoci. O jeden hlas méněkrát (72,6%) byla zvolena pomoc potravinami. Sociální služby a poradenství by podpořilo 38 respondentů (61,3%). Jisté ubytování zvolilo 32 respondentů (51,6%). Pouze 13 respondentů (21%) považuje finance za nejúčinnější pomoc. Celkem se v kolonce „Jiné (prosím uveďte)” objevily 4 odpovědi (6,5%). Byly to „Zprostředkovat jim zaměstnání”, „Jednoznačně poradenství, pokud dostanou pokaždé jídlo a oblečení, nemají žádnou motivaci cokoli změnit.”, „Nahodne si jednoho vybrat, tomu pomoci najít práci, sehnat mu ubytovnu na třeba dva měsíce atd... Proste nekohe zkusit dostat do. Ormalního tivota” a „psychoterapie”.

Otázka č.7: Jak často jste ochotni pomáhat bezdomovcům?

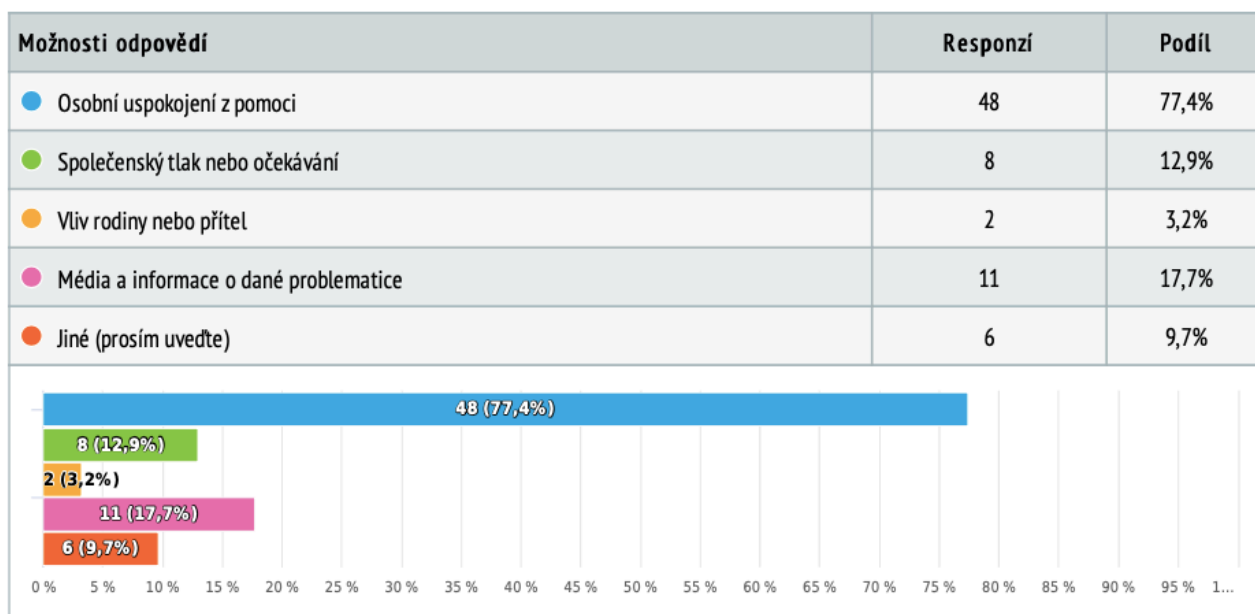

Graf č.7: Četnost pomoci

Zdroj: [survio.cz](https://www.surveycz.cz), 2024

Nejvíce respondentů (43 hlasů, 69,4%) je ochotno pomáhat „Příležitostně“. „Měsíčně“ by pomohlo 11 z nich (17,7%), „Týdně“ 5 (8,1%), „Denně“ pouze jeden respondent (1,6%). Dva respondenti by nikdy nebyli ochotni pomoci (3,2%).

Otázka č.8: Co Vás motivuje k tomu, abyste pomáhali bezdomovcům?

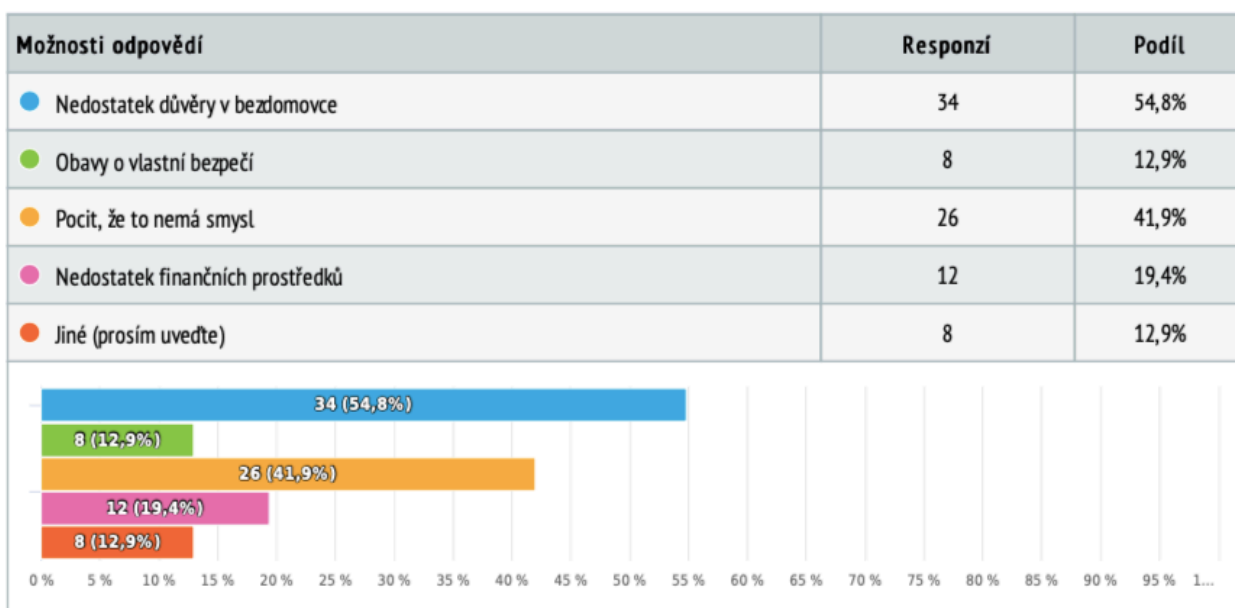

Graf č.8: Motivace k pomoci

Zdroj: [survio.cz](https://www.surveymonkey.com), 2024

Nejvíce respondentů (48 hlasů, 77,4%) pomáhá bezdomovcům kvůli osobnímu uspokojení. Společenský tlak motivuje 8 respondentů (12,9%). Motivovanými médii a informacemi je 11 respondentů (17,7%). „Vliv rodiny nebo přítel” uvedli 2 respondenti (3,2%). Možnost odpovědět jinak využilo 6 respondentů (9,7%). Uvedli: „Vychování”, „Chci pomoci”, „Nic”, „Protože bezdomovcem se může stát každý z nás... re”, „Lidskost a pochopení”, „Pomoc druhým.”

Otázka č.9: Co Vás naopak odrazuje od pomoci bezdomovcům?

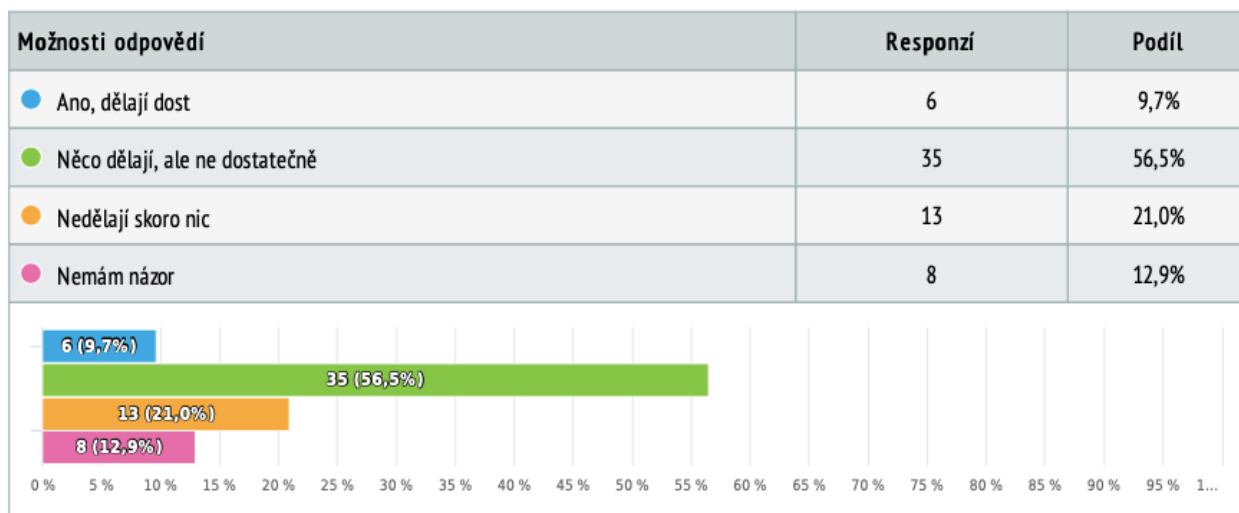

Graf č.9: Co odrazuje od pomoci

Zdroj: survio.cz, 2024

Nedůvěru v bezdomovce uvedlo 34 respondentů (54,8%), „Pocit, že to nemá smysl” má 26 respondentů (41,9%). Kvůli své finanční situaci je odraženo 12 respondentů (19,4%). „Obavu o vlastní bezpečí” zvolilo 8 respondentů (12,9%). V této otázce již byla znatelná možnost „Jiné, prosím uveďte”. Autor nasbíral tyto odpovědi: „Osobní zkušenost ze střetu s realitou”, „Že to využijí jen na alkohol “, „ Obava, ze darovane prostředky nevyuziji ke zlepšení sve situace”, „Upřednostnuji pomahat jiným znevýhodněným skupinám (duchodci, UA veterani)”, „Nedostatek casu”, „zásadně nepřispívám opilým bezdomovcům...”, „Ze finance nevyužijí prakticky”, „Neznalost a chybějící přehled o veřejných či neziskových institucích, které jim dokáží koncepčně a smysluplně pomoc zajistit nebo zprostředkovat. “

Otázka č.10: Myslíte si, že vláda a veřejné instituce dělají dost pro pomoc bezdomovcům?

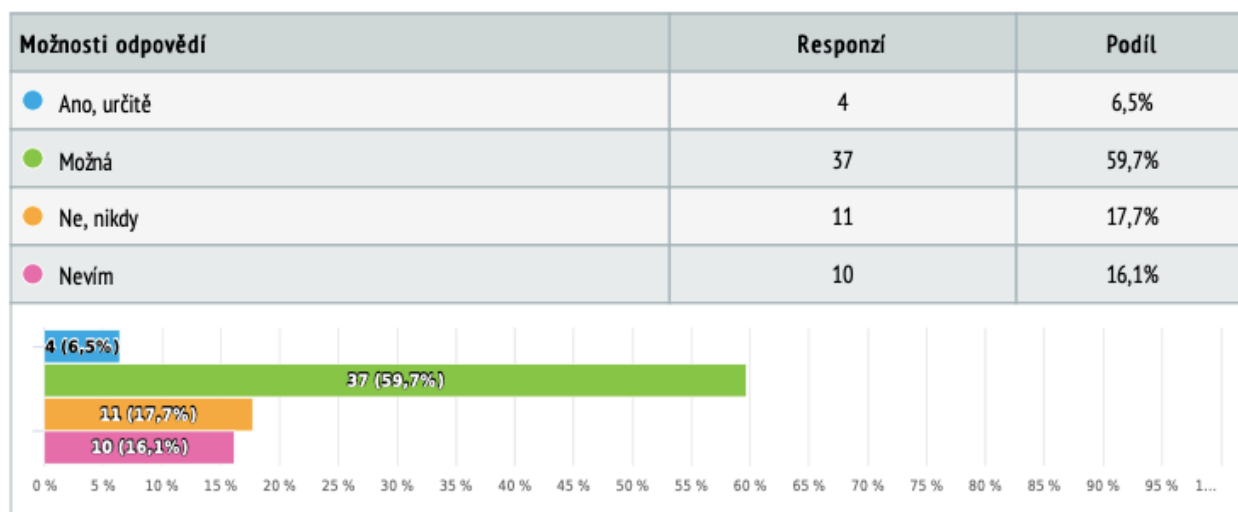
Graf č.10: Vláda a instituce

Zdroj: [survio.cz](https://www.surveymonkey.com), 2024

Jako nedostatečnou vidí pomoc vlády a instituci 35 respondentů (56,5%). Jako dostatečnou 6 respondentů (9,7%). Podle 13 respondentů (21%) „Nedělají skoro nic“. Názor na toto téma nemá 8 respondentů (12,9%).

Otázka č.11: Zapojili byste se do dobrovolnické činnosti na podporu bezdomoců?

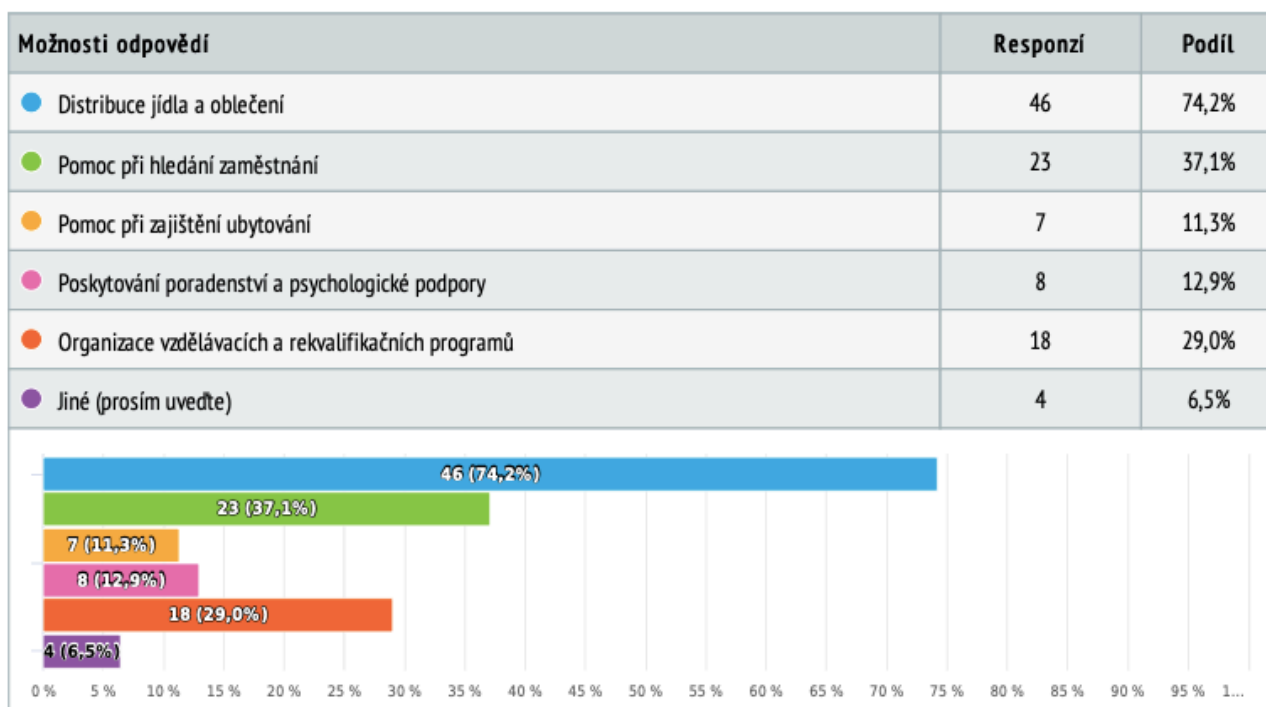

Graf č. 11: Zapojení do dobrovolnictví

Zdroj: [survio.cz](https://www.surveymonkey.com), 2024

Určitě by se dobrovolnické činnosti zapojili 4 respondenti (6,5%). „Možná” zvolilo 37 respondentů (59,7%). Jedenáct respondentů by se nikdy nezúčastnilo (17,7%). Deset respondentů nevědělo (16,1%).

Otázka č.12: Jaké aktivity byste byli ochotni provádět jako dobrovolníci?

Graf č. 12: Dobrovolnické aktivity

Zdroj: survio.cz, 2024

Nejvíce respondentů (46 hlasů, 74,2%) by jako dobrovolníci distribuovali jídlo a oblečení. Zaměstnání by pomohlo najít 23 z nich (37,1%). „Pomoc při hledání ubytování” zvolilo 7 respondentů (11,3%). Poradenství a podporu by provádělo 8 respondentů (12,9%). Dobrovolnictví v „Organizaci vzdělávacích a rekvalifikačních programů” zvolilo 18 respondentů (29%). Čtyři respondenti (6,5%) uvedli jiné možnosti. Jednou z nich byla: „Co by bylo zrovna třeba a co bych uznal za vhodné” a potom třikrát „Žádné”.

Otázka č.13: Máte nějaký návrh či nápad, jak by se dala zlepšit životní situace bezdomovců ve Vašem okolí?

Poslední otázka byla otevřenou a nepovinnou. Autor nasbíral z této otázky celkem 22 odpovědí. Pro větší přehlednost se rozhodl nevytvářet graf, ale poskytnout jejich doslovný přepis. Jedna z odpovědí byla jen směs nic neříkajících písmen, proto se autor rozhodl ji neuvádět. V přepisu jich je tedy jen 21.

Odpověď 1: *„dát jim možnost práce například při místních úřadech jako je dohledový úklid odpadků, čištění ulic a podobně, dát jim šanci se ubytovat, nedávat hotové peníze, ale například poukázky platné pouze na jídlo, či oblečení ve speciálních provozovnách provozovaných dobrovolníky například.“*

Odpověď 2: *„Vytvářet pracovní příležitosti, které běžní občané nemají zájem dělat. A pomáhat hledat práci a začlenit se, aby byli přínosem společnosti. A směřovat je, aby našli domov.“*

Odpověď 3: *„Poskytování více příležitostí ke změně života.“*

Odpověď 4: *„Ne.“*

Odpověď 5: *„Housing first“*

Odpověď 6: *„Housing first“*

Odpověď 7: *„Sami musejí chtít, potom jim lze pomoci“*

Odpověď 8: *„Ne“*

Odpověď 9: *„Bohužel nevím“*

Odpověď 10: *„Muj osobni dojem je, ze pro spoustu lidi je zivot na ulici spise volba nez skutecna nouze. Zamestnani i bydleni se da sehnat v ruznych mistech i za velmi nizke naklady a podpora existuje.“*

Odpověď 11: *„Nemám.“*

Odpověď 12: *„Poskytovat sociální ubytování na ubytovně pod podmínkou odpracování veřejně prospěšných prací. Např. odpadků je všude spousta. Každý bezdomovec si může uklidit svůj "rajon" a tím si vydělat ten den na nocleh a večeři.“*

Odpověď 13: *„Snazší přístup k hmotné nouzi a registraci na úřad práce, více nocleharen, více azlovych domu - zkrácení čekací lhůty, možnost potvrzení organizací o nepříznivé situace klienta, pokud spolupracuje a jízdné zadarmo - neustále pokuty a dluhy a exekuce, který lidi nutí pracovat načerno nebo vůbec do práce nejít.“*

Odpověď 14: *„Bohužel s většinou, co jsem se setkala, se nedalo nic dělat, protože o to ani nestáli.“*

Odpověď 15: *„ne“*

Odpověď 16: „*Lednice ve veřejném prostoru, kde lidé mohou nechávat jídlo*”

Odpověď 17: „*Potravinová sbírka, zaplatit nocleh*“

Odpověď 18: „*Je nutné mít více programů housing first*”

Odpověď 19: „*Prevence, aby se bezdomovci nestávali*”

Odpověď 20: „*Lepší distribuci resp. jakoukoli distribuci přebytků jídla z restaurací, hotelů a dalších provozů. Podpora nějakého uvědomění o prevenci ztráty bydlení. Prohlídka s Karimem pro první ročník střední školy . . .*”

Odpověď 21: „*Nepřehlízet je a zajímat se o ně, nic složitého v tom není. Jen chtít a mít snahu pomoci.*“

7.2. Ověření hypotéz

Hypotéza č.1: Veřejnost k pomoci motivují média a informace o dané problematice.

Tato hypotéza byla nepotvrzena otázkou č.8 ve které 48 respondentů (77,4%) uvedlo, že právě osobní uspokojení je to, co je motivuje k pomoci. Odpověď týkající se médií získala jen 11 odpovědí (17,7%), byla tedy druhou nejvíce označovanou, ale s velkým rozdílem. V otázce č.5 dále 46 respondentů (75,4%) uvedlo, že důvodem jejich pomoci je soucit se situací bezdomovců.

Hypotéza č.2: Veřejnost naopak odrazuje od pomoci přesvědčení o tom, že pomoc samotná nemá smysl.

Druhá hypotéza nebyla jednoznačně potvrzena. V otázce č.9 sice 26 respondentů (41,9%) uvedlo, že hlavním důvodem, který je odradí od pomoci je absence smyslu. Avšak více respondentů (34 hlasů, 54,8%) uvedlo, že nedůvěra v bezdomovce je tím, co je odrazuje od pomoci.

Hypotéza č.3: Většina společnosti někdy přispěla bezdomovcům finančně nebo organizacím pro ně určeným.

Tato hypotéza se potvrdila otázkou č.3, protože ze všech respondentů pouze 6 z nich (9,7%) uvedlo, že nikdy nepřispěli finančně bezdomovcům. Zbylých 56 respondentů (90,3%) alespoň jednou finančně přispělo. Zároveň v otázce č.6 sice 13 respondentů (21%) uvedlo, že jako neúčinnější pomoc vidí finanční příspěvky. Potvrzena byla i druhá část hypotézy a to otázkou č.4, z celkového počtu 62 respondentů přispělo alespoň jednou v životě 42 z nich (67,8%).

7.3. Diskuze

Na základě výzkumného šetření lze přestavit ucelenou představu o aktuální situaci, která panuje v České republice mezi bezdomovci a veřejností. Získali jsme 62 vyplněných anketních dotazníků, které nám pomohou potvrdit či vyvrátit námi stanovené hypotézy. Jelikož nejvíce odpovědí (44) přišlo z hlavního města Prahy, autor tedy vztahuje umístění většiny výsledků (71%) právě na hlavní město. Ukázalo se, že s bezdomovci se někdy v životě setkal každý z 62 respondentů, jedná se tedy o velmi rozšířený jev. Který ovšem ale není veřejnosti lhostejný.

Ve výzkumu realizovaném skrze anketní dotazník chtěl autor potvrdit případně vyvrátit tyto tři hypotézy: „*Hypotéza č.1: „Veřejnost k pomoci motivují média a informace o dané problematice.“* „*Hypotéza č.2: Veřejnost naopak odrazuje od pomoci přesvědčení o tom, že pomoc samotná nemá smysl.“* a „*Hypotéza č.3: Většina společnosti někdy přispěla bezdomovcům finančně nebo organizacím pro ně určeným.*“

První hypotéza nebyla potvrzena otázkou č.8 ve které 48 respondentů (77,4%) uvedlo, že právě osobní uspokojení je to, co je motivuje k pomoci. Autor osobně čekal, že nejvíce odpovědí získá možnost „*Média a informace o dané problematice*“. Tato možnost však byla zvolena pouze 11 respondenty (17,7%). Autor byl tímto výsledkem poměrně překvapen. Ale důvod jeho překvapení může pramenit z toho, že se autor zúčastnil několika praxí v Armádě spásy. Autor tam měl možnost nahlédnout na to, jak bezdomovci skutečně strádají po fyzické psychické stránce. V otázce číslo č.5 jen 10 respondentů (16,4%) uvedlo, že důvodem pomoci bezdomovců je „*Osobní zkušenost nebo známost s bezdomovcem*“. Což opět vyvrací autorovu hypotézu, když informace pramenící ze známosti s bezdomovcem nejsou hlavním důvodem pomoci. Největší část respondentů (46 hlasů, 75,4%) uvedla, že hlavním důvodem pomoci je soucit se situací bezdomovců. Jiný názor na to však mají Průdková a Novotný (2008), kteří sice uvádějí, že část populace soucit s nimi má ale většinový názor na ně je negativní. Matoušek a kol. (2013) píší, že vnímání bezdomovců je podněcováno často médii. Autor práce se domnívá, že média sice nějaké informace o bezdomovcích šíří, ale jak nám ukázal výzkum, tak rozhodně nemotivují k pomoci jim. Spíše dle názoru autora často otevírají kontroverzní témata a zvýrazňují negativní vlastnosti bezdomovců. Autor by do budoucna více ocenil různé informativní reportáže nejen o lidech na ulici, ale také o organizacích, které s nimi spolupracují. Například informovat veřejnost o sbírkách pořádaných pro bezdomovce skrze média a sociální sítě se zdá autorovi jako dobrý nápad.

Druhá hypotéza týkající se tématu, zda veřejnost realizuje pomoc, protože to podle ní nemá smysl také nebyla plně potvrzena. Velká část respondentů (26 hlasů, 41,9%) sice v otázce č.9 uvedla

absenci smyslu jako hlavní důvod, proč jsou odrazováni od pomoci. Avšak více respondentů si vybralo odpověď „*Nedostatek důvěry v bezdomovce*” (34 hlasů, 54,8%). To potvrzuje i Vágnerová (2014), která píše, že veřejnost přisuzuje bezdomovcům především negativní vlastnosti, často bez předchozí zkušenosti. Když už si respondenti zvolili možnost odpovědět jinak než bylo nabídnuto, tak se objevovaly odpovědi, které vyjadřovali obavu, že stejně bezdomovci nevyužijí prostředky na nic smysluplného, případně jen na alkohol. Jeden respondent uvedl, že raději pomáhá jiným znevýhodněným skupinám, tento fakt potvrzuje i Mareš (1999). Autor sám se domnívá, že pomoc bezdomovcům smysl má. Bezdomovci jsou lidé jako my a domnívám se, že pomoc v jakékoliv formě může sice málo, ale přesto usnadnit bezdomovci jeho nelehkou situaci. Autor by však nikdy neposkytnul finanční pomoc přímo bezdomovci. Pomoc bychom však nikdy neměli nutit, když zjistíme, že o ní člověk nestojí. Byl jsem svědkem toho, jak lidé zavolali terénní pracovníky Armády spásy k bezdomovcovi aniž by se ho zeptali, zda o ní stojí. Fakt, že se většina lidí zvolila, že je od pomoci odrazuje „*Nedostatek důvěry v bezdomovce*” se zdá autorovi pochopitelný, často se stává, že bezdomovci disponují různými historkami o svém aktuálním stavu nebo na co by pomoc využili či že jim zbývá přesně tolik korun do požadované částky. Toto chování, které může sloužit jako obrana potvrzuje i Marek (2012).

Poslední tedy třetí hypotéza se nám potvrdila otázkami č.3 a č.6. Většina společnosti přispívá nebo alespoň jednou přispěla bezdomovcovi finančním obnosem. Marek (2012) tento fakt potvrzuje tím, že žebrání a somrování je častým zdrojem obživy lidí na ulici. Je pravděpodobné, že takto lidé jednájí ze soucitu s jejich situací (viz výsledek otázky č.5). U otázky 6 sice 20 respondentů uvedlo, že nikdy nepřispělo organizaci pomáhající bezdomovcům, nicméně zbytek z nich (42 hlasů) alespoň jednou přispěl. Otázka č.7 nám může pomoci v souvislosti s touto hypotézou a díky ní máme představu, jak často jsou ochotni lidé pomáhat bezdomovcům. Pouze jeden respondent je ochotný realizovat pomoc na denní bázi. Nejčastěji byla zvolena odpověď „*Příležitostně*” se 43 hlasy. Autor nevidí ve finančním přispívání přímo bezdomovcům dobrý potenciál, jak už uvedl výše, bezdomovci si často vymýšlí důvod kvůli kterému peníze potřebují. Autorův názor je opět podložen praxí v Armádě spásy, kde se bezdomovcům za žádnou cenu nesměli dávat peníze ani cigarety. Mnohem lepší se autorovi zdá realizovat pomoc přímo pro bezdomovce skrze potraviny, které bezdomovci koupíme. Domnívám se ale, že nejvhodnější způsob je realizovat pomoc skrze organizace, které mají bezdomovce za cílovou skupinu. Například již zmiňovaná Armáda spásy každoročně pořádá akci při které veřejnost může zakoupit Nocleženu a tím zajistit jednomu člověku na ulici noc v teplém prostředí, kde dostane polévku, může vykonat hygienu a má možnost navázat v systému služeb poskytovaných organizací.

7.4 Zamyšlení autora

Realizovaný výzkum ukázal, že s bezdomovcem se v české společnosti se setkal téměř každý. Bezdomovci se propadli až na samé dno společnosti a jejich vzhled a zdravotní stav bývá často dosti zubožený. Přidáme-li si k tomu ještě časté alkoholové nebo z jiné drogy pramenící opojení, tak se můžeme domnívat, že motivaci k pomoci takovým osobám v sobě nikdo nemá. Výzkum nás však přesvědčil o něčem jiném.

Většina z oslovených respondentů uvedla, že alespoň jednou přispěla finančně bezdomovci, to svědčí o tom, že jim nejsou úplně lhostejní. Těch, kteří pomáhají přímo skrze organizace zabývající se bezdomovci sice bylo méně, ale autor se domnívá, že toto by mohlo zlepšit více reklamního prostoru určeného těmto organizacím.

Soucit s bezdomovci má většina z oslovených lidí, to považují za velmi dobré, však jsou to také lidé jako my. To, že se ocitli v nepříznivé situaci neznamena, že by měli být přehlíženi.

V poměrně velkém počtu se nám taky objevil důvod pomoci „Pocit občanské povinnosti“, to autora velmi těší. Fakt, že i dnešní době, kdy je společnost často velmi polarizovaná, si stále najdeme místo pro pomoc potřebným je dobrým ukazatelem toho, že jsme stále schopni pomáhat. Náboženství v mém výzkumu moc velkou roli nesehrálo, ale to se mi zdá pochopitelné, neboť naše společnost mi přijde velmi sekularizovaná.

Společnost považuje za nejúčinnější pomoc poskytování oblečení a hygienických potřeb a potravinovou pomoc. Neopomínají ani podporu sociálních služeb a poradenství, což autora překvapilo, že i laická veřejnost takto přemýšlí. To, že finanční příspěvky nebyly tak často zvoleny může souviset s tím, že lidé tento způsob pomoci neberou jako vhodný a nejsou si jisti, zda peníze budou skutečně dobře využity.

Na základě interpretace získaných dat vyplývá, že veřejnost, která nemusí mít odborné znalosti o problematice je ochotna bezdomovcům pomáhat příležitostně. Nikdo by neměl být do pomoci nucen a lidé samy často nemají dost finančních prostředků, ale přesto pomohou potřebným. Data dále ukázala, že jen velmi malá část respondentů by nikdy nepomohla bezdomovcovi.

Z výzkumu dále vyplynulo, že naopak odrazování vykonat pomoc jsou lidé hlavně kvůli tomu, že bezdomovcům dostatečně nedůvěřují. Tento fakt bývá často podpořen střetem z realitou, kdy bezdomovec finanční příspěvek nevyužije na to, co tvrdil, ale nejčastěji skončí obracet za alkohol. Část lidí také nevidí v pomoci smysl, v tomhle vidím možnost pro změnu například šířením kazuistik s lidmi, kteří se integrovali zpět z ulice do společnosti. Mezi získanými daty se také vyskytla neznalost respondenta o organizacích, které s bezdomovci pracují. Tady vidím opět prostor

pro naučné kazuistiky a šíření více osvěty týkající se této problematiky mezi veřejnost. Určitou roli hrají také nedostatek finančních prostředků, které by mohli poskytnout a obavy o vlastní bezpečí při kontaktu s bezdomovcem. Tento fakt má své opodstatnění, protože bezdomovci mohou být pod vlivem alkoholu nebo jiných látek a jejich chování může být nevyzpytatelné.

Vláda a veřejné instituce podle největší části respondentů sice bezdomovcům pomáhají, ale nikoliv dostatečně. Další odpovědi, která zaznívala nejčastěji bylo, že skoro nic nedělají. Zde se nabízí potenciál pro další výzkum, jak by si tedy veřejnost představovala ideální formu pomoci a kolik by procent by se jí mělo realizovat pro bezdomovce a kolik pro jiné znevýhodněné skupiny. Z výzkumu však také vyplývá, že část respondentů na dané téma nemá žádný názor.

Jistý potenciál v rozšíření dobrovolnické činnosti v naší zemi vyšel v otázce týkající se dobrovolnictví. Odpověď, že by se respondenti možná zúčastnili dobrovolnické činnosti na podporu lidí na ulici převažovala. Samozřejmě bylo také uvedeno, že konkrétně jedenáct respondentů by se nikdy nezúčastnilo. Dobrovolnictví je dobrá a finančně nenáročná možnost, jak veřejnost více zapojit do aktivit s bezdomovci.

Když by si respondenti museli vybrat určitou činnost, kterou by prováděli, tak nejčastěji by se věnovali distribuci jídla a oblečení. Při realizaci této činnosti je možnost pro větší poznání konkrétních jedinců na ulici a jejich životních příběhů. Jako druhá byla nejvíce zvolena pomoc při hledání zaměstnání, což by jistě bylo prospěšné, protože velká část bezdomovců má o práci zájem. Nezanedbatelná část respondentů by byla ochotna organizovat vzdělávací a rekvalifikační programy.

Největší prostor pro vyjádření svého vlastního názoru poskytovala poslední otázka výzkumu. Otázka byla zvolena jako nepovinná, takže je to možná právě tím, že byla vyplněna pouze 22 respondenty, z toho jedna odpověď neměla žádnou výpovědní hodnotu. Kromě odpovědí, které uváděli pouze „ne“ nebo „nevím“ se ukázalo, že veřejnost o fenoménu bezdomovectví přemýšlí. Téma, které se týkalo projektu „housing first“ - bydlení především se v odpovědích vyskytlo třikrát. Čtyři odpovědi se týkaly vytváření pracovních příležitostí a aktivního hledání práce pro bezdomovce, kteří o ni skutečně mají zájem. Téma potravin se také objevovalo (celkem třikrát), zazněly názory o potravinové sbírce, lepší distribuci potravin zbylých z restaurací a jiných provozů. Jeden respondent také uvedl lednici, která by byla ve veřejném prostoru a lidé by do ní mohli ukládat potraviny pro potřebné. S touto lednicí jsem se již jednou osobně setkal a fungovalo to dobře. Zmiňována také byla neochota bezdomovců ke změně a že sami bezdomovci musí změnu skutečně chtít.

Závěr

Předkládaná bakalářská práce nese název „Motivace veřejnosti k pomoci lidem v Praze“.

Zkoumá tedy fenomen bezdomovectví a jaký postoj k němu veřejnost zaujímá. Hlavní cíl výzkumu je zjistit, co všechno veřejnost motivuje k pomoci bezdomovcům, co přesně je důvodem jejich pomoci a co je naopak od pomoci odrazuje.

Práce má teoretickou a praktickou část. Dohromady práci tvoří sedm kapitol, každá z nich je dále členěna na podkapitoly.

V teoretické části je nejdříve definováno, co vlastně bezdomovectví je podle předních autorů, kteří se fenoménu věnují. Byla uvedena specifika, která sebou život na ulici přináší jako jsou vzhled, trávení volného času nebo jak si bezdomovci opatřují obživu. Velká pozornost byla dále věnována lidem bez domova a názorům veřejnosti, tuto kapitolu jsem dále používal i v praktické části. Předposlední kapitola teoretické části má informovat o pomoci, která je poskytována bezdomovcům a uvedl dvě organizace, které s bezdomovci velmi úzce spolupracují. Kapitola pátá pojednává o situaci bezdomovců v zahraničí, porovnávala se data konkrétně data z Japonska, Bulharska, Slovenska, Francie a Velké Británie.

Praktická část byla realizována kvantitativním výzkumem. Byly stanoveny tři hypotézy, které měly být potvrzeny či vyvráceny. Za tímto účelem byla vytvořena anketa, která prostřednictvím dotazníku měla nasbírat potřebná data. Anketa obsahovala celkem 13 otázek, všechny otázky, kromě poslední, byly povinné. Online anketa byla dále šířena mezi potencionální respondenty prostřednictvím online médií. Výzkumu se zúčastnilo nakonec 62 respondentů.

V praktické části dále došlo k znázornění nasbíraných dat prostřednictvím grafů. Hypotézy byly postupně ověřeny, první hypotéza potvrzena nebyla, druhá také ne, třetí hypotéza se potvrdila. Po ověření hypotéz následovala diskuze a porovnání nasbíraných dat s tvrzeními vybraných autorů. V poslední kapitole je celkové zamyšlení nad realizovaným výzkumem.

Na závěr bych chtěl konstatovat, že dle získaných dat je česká veřejnost motivována pomáhat bezdomovcům a její chování nejčastěji pramení ze soucitu s nimi a osobního uspokojení, které, pramení z pomoci.

Seznam použitých informačních zdrojů

Literatura

ČERNÁ, Eliška (ed.). Způsoby řešení bezdomovectví a vyloučení z bydlení: analýza a komparace situací ve Francii, Velké Británii a v České republice. Ostrava: Ostravská univerzita, 2016. ISBN 978-80-7464-852-6.

HRADECKÁ, Vlastimila a HRADECKÝ, Ilja. Bezdomovství - extrémní vyloučení. 1996. Praha: Naděje, 1996. ISBN 80-902292-0-4.

HRADECKÝ, Ilja. Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]. Praha: Pro Sdružení azylových domů vydala Naděje, 2007. ISBN 978-80-86451-13-8.

MAREK, Jakub; STRNAD, Aleš a HOTOVCOVÁ, Lucie. Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0090-1.

MAREŠ, Petr. Sociologie nerovnosti a chudoby. Základy sociologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-61-3.

MATOUŠEK, Oldřich; KODYMOVÁ, Pavla a KOLÁČKOVÁ, Jana (ed.). Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, Oldřich. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0041-3.

MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois (ed.). Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, Oldřich. Strategie a postupy v sociální práci. Praha: Portál, 2022. ISBN 978-80-262-1952-1.

NEŠPOROVÁ, Olga; HOLPUCH, Petr; JANUROVÁ, Kristýna a KUČAŘOVÁ, Věra. Sčítání osob bez domova v České republice 2019: kategorie bez střechy a vybrané kategorie bez bytu podle typologie ETHOS. Praha: VÚPSV, 2019. ISBN 978-80-7416-351-7.

Pěnkava, P.: Výchovně vzělávací prvek v sociální práci s cílovou skupinou osob bez přístřeší. Praha, FF UK, rigorosní práce, 2010.

PRŮDKOVÁ, Táňa a NOVOTNÝ, Přemysl. Bezdomovectví. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0

VÁGNEROVÁ, Marie; CSÉMY, Ladislav a MAREK, Jakub. Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2209-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. Současná psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.

Internetové zdroje

[feantsa.org](https://www.feantsa.org) (aktuální k 27.7. 2024). [feantsa.org](https://www.feantsa.org) [online; cit. 2024-07-27]. Dostupné z WWW:

<<https://www.feantsa.org/en/about-us/what-is-feantsa>>

Armáda spásy v České republice. „Srdce Bohu, ruce lidem“, 2016 [Online; cit. 2024-08-03].

Dostupné z: <https://armadaspasy.cz>

Používané zákony

Zákon č. 108/2006 Sb. - Zákon o sociálních službách

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Kraj ve kterém žijete

Graf 2: Setkání s bezdomovcem

Graf 3: Finanční příspěví

Graf 4: Přispívání organizacím

Graf 5: Hlavní důvody pomoci

Graf 6: Formy pomoci

Graf 7: Četnost pomoci

Graf 8: Motivace k pomoci

Graf 9: Co odrazuje od pomoci

Graf 10: Vlása a instituce

Graf 11: Zapojení do dobrovolnictví

Graf 12: Dobrovolnické aktivity

Seznam příloh

Anonymní dotazník poskytnutý veřejnosti:

Uveďte prosím kraj, ve kterém žijete.

- a) Hlavní město Praha
- b) Středočeský kraj
- c) Jihočeský kraj
- d) Plzeňský kraj
- e) Karlovarský kraj
- f) Ústecký kraj
- g) Liberecký kraj
- h) Královéhradecký kraj
- ch) Pardubický kraj
- i) Kraj Vysočina
- j) Jihomoravský kraj
- k) Zlínský kraj
- l) Olomoucký kraj
- m) Moravskoslezský kraj.

Setkali jste se někdy osobně s bezdomovcem?

- a) Ano, často
- b) Ano, občas
- c) Jen zřídka
- d) Nikdy

Přispěli jste někdy finančně bezdomovci?

- a) Ano, pravidelně
- b) Ano, občas
- c) Ano, ale velmi zřídka
- d) Ne, nikdy

Přispěli jste někdy na organizace pomáhající bezdomovcům (např. charita)?

- a) Ano, pravidelně
- b) Ano, občas
- c) Ano, ale velmi zřídka

- d) Ne, nikdy

Jaké jsou vaše hlavní důvody pro pomoc bezdomovcům? (Vyberte všechny relevantní odpovědi)

- a) Soucit s jejich situací
- b) Pocit občanské povinnosti
- c) Náboženské nebo morální důvody
- d) Osobní zkušenost nebo známost s bezdomovectvím
- e) Jiné (prosím upřesněte)

Jaké formy pomoci považujete za nejúčinnější? (Vyberte všechny relevantní odpovědi)

- a) Finanční příspěvky
- b) Potravinová pomoc
- c) Poskytování oblečení a hygienických potřeb
- d) Podpora sociálních služeb a poradenství
- e) Zajištění ubytování
- f) Jiné (prosím upřesněte)

Jak často jste ochotni pomáhat bezdomovcům?*

- a) Denně
- b) Týdně
- c) Měsíčně
- d) Příležitostně
- e) Nikdy

Co vás motivuje k tomu, abyste pomáhali bezdomovcům? (Vyberte všechny relevantní odpovědi)

- a) Osobní uspokojení z pomoci
- b) Společenský tlak nebo očekávání
- c) Vliv rodiny nebo přátel
- d) Média a informace o problému
- e) Jiné (prosím upřesněte)

Co vás naopak odrazuje od pomoci bezdomovcům? (Vyberte všechny relevantní odpovědi) - a)

Nedostatek důvěry v bezdomovce

- b) Obavy o vlastní bezpečnost
- c) Pocit, že to nemá smysl
- d) Nedostatek finančních prostředků
- e) Jiné (prosím upřesněte)

Myslíte si, že vláda a veřejné instituce dělají dost pro pomoc bezdomovcům?

- a) Ano, dělají dost
- b) Dělají něco, ale ne dost

- c) Nedělají skoro nic
- d) Nemám názor

Byli byste ochotni se zapojit do dobrovolnické činnosti na podporu bezdomovců?

- a) Ano, určitě
- b) Možná
- c) Ne, nikdy
- d) Nevím

Jaké aktivity byste byli ochotni provádět jako dobrovolníci? (Vyberte všechny relevantní odpovědi)

- a) Distribuce jídla a oblečení
- b) Podpora při hledání zaměstnání
- c) Pomoc při zajištění ubytování
- d) Poskytování poradenství a psychologické podpory
- e) Organizace vzdělávacích a rekvalifikačních programů
- f) Jiné (prosím upřesněte)

Máte nějaký nápad nebo návrh, jak by se dala zlepšit situace bezdomovců ve vaší komunitě?
(Otevřená otázka)

